

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки,
управління та адміністрування
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
Гарант освітньої програми

_____ Неізнестна О.В.
(підпис) (прізвище та ініціали)

« ____ » _____ 2023 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

зі спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

освітньої програми «Місцеві фінанси»

на тему: «Мобілізація фінансових ресурсів задля соціально-економічного
розвитку громади»

Виконав:

здобувач вищої освіти

Хоружевська Дарина Євгеніївна
(прізвище, ім'я, по-батькові)

_____ (підпис)

Керівник:

Професор кафедри фінансів, обліку та
оподаткування д.е.н., доц. Хаврова К.С.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

_____ (підпис)

Засвідчую, що у кваліфікаційній
роботі немає запозичень з праць
інших авторів без відповідних
посилань

Здобувач вищої освіти _____

(підпис)

Кривий Ріг
2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
Кафедра фінансів, обліку та оподаткування
Форма здобуття вищої освіти Заочна
Ступінь магістр
Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Освітня програма 072 «Місцеві фінанси»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Гарант освітньої програми

_____ О.В. Неізнана
підпис

«_____» _____ 20__ р.

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Хоружевської Дарини Євгеніївни

1. Тема роботи «Мобілізація фінансових ресурсів задля соціально-економічного розвитку громади»
Керівник роботи Хаврова К.С., д.е.н., доцент
затверджені наказом по університету від 19.10.2023р. № 328-с
2. Строк подання студентом роботи «27» листопада 2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: наукова і періодична література з теми дослідження, данні мережі Internet, монографії, підручники, навчальні посібники, нормативно-правові акти, звіти з виконання програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу, показники бюджету Криворізької міської територіальної громади Дніпропетровської області
4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити: 1) Теоретико-правові засади мобілізації фінансових ресурсів територіальних громад. 2) Характеристика виконавчого комітету Криворізької міської ради та показників податково-бюджетної діяльності. 3) Аналіз мобілізації фінансових ресурсів задля соціально-економічного розвитку Криворізької міської територіальної громади

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень):
таблиці, рисунки

(За потреби зазначаються П.І. по Б. консультантів за розділами роботи)

6. Дата видачі завдання «31» серпня 2023р.

7. Календарний план

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір напрямку дослідження, аналіз бази та літературних джерел, визначення об'єкту, предмету та завдань дослідження. Формулювання, обґрунтування та затвердження теми кваліфікаційної роботи	до 29.08.2023	
2	Аналіз та узагальнення теоретичних розробок теми кваліфікаційної роботи	до 18.09.2023	
3	Опис методики дослідження предмету кваліфікаційної роботи	до 09.10.2023	
4	Апробація методики аналізу предмету кваліфікаційної роботи	до 30.10.2023	
5	Формування висновків та рекомендацій щодо розв'язання проблеми, встановлених в результаті аналізу	до 13.11.2023	
6	Оформлення та представлення роботи на кафедрі	до 27.11.2023	
7	Перевірка кваліфікаційної роботи на унікальність тексту	до 01.12.2023	
8	Оформлення презентаційних матеріалів, проходження нормоконтролю	до 05.12.2023	

Здобувач ВО

(підпис)

Хоружевська Д. Є.

Керівник роботи

(підпис)

Хаврова К.С.

РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

сторінок – 50

рисуноків – 14

таблиць – 8

додатків – 2

використаних джерел – 44

Об'єкт дослідження: фінансові ресурси Криворізької міської територіальної громади.

Предмет дослідження: організаційно-економічні засади мобілізації фінансових ресурсів задля соціально-економічного розвитку територіальної громади.

Мета дослідження: аналіз існуючих джерел фінансових надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади, а також надання рекомендацій з їх мобілізації задля соціально-економічного розвитку громади.

Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія, логічне узагальнення та наукова абстракція; порівняльні, графічні та табличні методи (для наочного зображення матеріалу, візуалізації теоретичних та практичних положень).

Основні результати дослідження: обґрунтовано важливу роль мобілізації фінансових ресурсів у місцевому економічному розвитку, фінансовому забезпеченні розвитку територіальних громад в умовах фінансової децентралізації та адміністративно-територіальної реформи; проаналізовано теоретико-правові засади мобілізації фінансових ресурсів територіальних громад; висвітлено основні бар'єри, які перешкоджають мобілізації грантових коштів задля місцевого соціально-економічного розвитку громад; ґрунтовно проаналізовано показників податково-бюджетної діяльності виконавчого комітету Криворізької міської ради, а саме: динаміку доходів бюджету, динаміку видатків бюджету, Витрати бюджету Криворізької міської територіальної громади за загальним та спеціальним фондом у 2020-2022 рр., динаміку виконання бюджету Криворізької міської територіальної громади з 2020 по 2022 рр.; здійснено аналіз існуючих джерел фінансових надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади, а також надано рекомендацій з їх мобілізації задля соціально-економічного розвитку громади.

Ключові слова: фінанси, місцеві фінанси, фінансові ресурси, мобілізація фінансових ресурсів, територіальні громади.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
1. Теоретико-правові засади мобілізації фінансових ресурсів територіальних громад.....	8
2. Характеристика виконавчого комітету Криворізької міської ради та показників податково-бюджетної діяльності.....	23
3. Аналіз мобілізації фінансових ресурсів задля соціально-економічного розвитку Криворізької міської територіальної громади.....	34
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	48
ДОДАТКИ	51

ВСТУП

Україна нині перебуває на шляху перетворень. Протягом 2014-2018 років Урядом здійснені кроки, які дозволили створити новий рівень місцевого самоврядування, покращити бюджетне законодавство, запровадити сучасні підходи до планування місцевих бюджетів. Ресурси, що є у комунальній власності, належать до матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування і управління ними здійснюється його органами у межах низки наданих законодавством повноважень. Ресурсний потенціал об'єднаної територіальної громади характеризується наявними ресурсами, основними з яких виступають фінансові ресурси.

Спроможність об'єднаних територіальних громад значною мірою визначається тим, наскільки результативно вони мобілізують та використовують ресурси, які є в їх розпорядженні та складають їх ресурсний потенціал. Ресурсний потенціал являє собою джерело і засіб їх відтворення, а також відіграє ключову роль у визначенні функцій, спрямованості та динаміки їх соціально-економічного розвитку.

Фінансові ресурси слід розглядати як один із надзвичайно важливих видів ресурсного забезпечення територіальної громади. А оскільки можливостей отримання фінансових ресурсів задля забезпечення соціально-економічного розвитку громади є досить багато, то виникає необхідність у класифікації джерел їх надходжень, визначенні особливостей, розгляду альтернативних джерел мобілізації ресурсів з урахуванням обмежуючих факторів та можливих способів використання.

Дослідження різноманітних аспектів планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади знайшли своє відображення в працях низки українських Балдич Н., Гринчук Н., Ходько Н. [26], Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Русін В. [27], Сторонянська І., Патицька Х., Дуб А. [32], Булавинець В.М., Карпишин Н.І. [41], Борщ Г.А., Вакуленко В.М., Гринчук Н.М., Дехтяренко Ю.Ф., Ігнатенко О.С., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Юзефович В.В. [42] та закордонних вчених.

Водночас, незважаючи на достатню кількість публікацій з даної проблематики, певні теоретичні і практичні аспекти ресурсного забезпечення об'єднаної територіальної громади, особливо у частині їх мобілізації потребують подальшого поглиблення та деталізації.

Об'єкт дослідження: фінансові ресурси Криворізької міської територіальної громади.

Предмет дослідження: організаційно-економічні засади мобілізації фінансових ресурсів задля соціально-економічного розвитку територіальної громади.

Мета дослідження: аналіз існуючих джерел фінансових надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади, а також надання рекомендацій з їх мобілізації задля соціально-економічного розвитку громади.

Завдання дослідження:

- проаналізувати теоретико-правові засади мобілізації фінансових ресурсів територіальних громад;
- здійснити аналіз показників податково-бюджетної діяльності Криворізької міської територіальної громади;
- провести діагностику існуючих джерел фінансових надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади;
- надати рекомендацій з мобілізації фінансових ресурсів задля соціально-економічного розвитку територіальні громади.

Теоретичною і методологічною основою кваліфікаційної роботи стали законодавчі документи, роботи вітчизняних і зарубіжних вчених, звіти з виконання програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу, показники бюджету Криворізької міської територіальної громади Дніпропетровської області. У роботі використані загальнонаукові *методи:* аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогії, логічне узагальнення та наукова абстракція; порівняльні, графічні та табличні методи (для наочного зображення матеріалу, візуалізації теоретичних та практичних положень).

Апробація результатів дослідження. Результати кваліфікаційної роботи пройшли апробацію на XI Всеукраїнській науково-практичній онлайн конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасна фінансова політика України: проблеми та перспективи».

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, основної частини, яка містить 3 розділи, висновків та рекомендацій, списку використаних джерел з 46 найменувань. Загальний обсяг роботи складає 51 сторінку.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

1. Теоретико-правові засади мобілізації фінансових ресурсів територіальних громад

До сучасних тенденцій подальшого розвитку людства можна зарахувати урбанізацію, глобалізацію та глокалізацію. Ці процеси відбуваються на тлі децентралізації (передання владних повноважень із центрального на місцевий рівень), регіоналізації (посилення ролі регіонів) і диверсифікації економіки (що зумовлює розширення асортименту продукції, переорієнтацію ринків збуту, освоєння нових видів виробництва тощо). За таких умов ускладнюються підходи до управління місцевим економічним розвитком, виникає потреба осмислити нові перспективи й можливості, які реально перетворити на ресурс розвитку територіальних громад, виробити ефективні моделі організації взаємодії різних учасників місцевого життя й обрати оптимальні інструменти мобілізації фінансових ресурсів, а також фінансування місцевих ініціатив і проєктів.

В умовах фінансової децентралізації та адміністративно-територіальної реформи мобілізація фінансових ресурсів відіграє важливу роль у місцевому економічному розвитку, фінансовому забезпеченні розвитку територіальних громад.

Так як термін «мобілізація фінансових ресурсів» є комплексним поняттям, ключовими елементами якого виступають «Фінанси», «фінансові ресурси», «мобілізація ресурсів» його ідентифікацію доцільно провести через аналіз даних компонентів.

Рисунок 1.1 - Структурно-логічна схема послідовності дослідження терміну «мобілізація фінансових ресурсів» (розроблено автором)

Отже, задля розбудови теоретичного фундаменту дослідження розглянемо та систематизуємо підходи до трактування зазначених понять.

Систематизація літературних джерел з проблеми визначення фінансів як економічної категорії дає можливість відзначити ключові підходи до трактування поняття (рис 1.2).

Рисунок 1.2 - Підходи до трактування сутності поняття «фінанси» як економічної категорії (розроблено автором за даними [1])

Серед дослідників, які дотримуються погляду на фінанси як на сукупність грошових коштів на рівні держави, галузей, підприємств та організацій доцільно зазначити Венгера В. з трактуванням фінансів як «сукупність обмінно-розподільних відносин, що виникають на підприємстві у процесі формування, розміщення і використання фінансових ресурсів, здійснення витрат, отримання і розподілу доходів» [2, с. 413], Говорушко Т., Шеремет О., Дем'яненко І., Багацька К. – «сукупність грошових відносин, у процесі яких відбувається формування та використання фондів грошових ресурсів; їх метою є відшкодування витрат, пов'язаних із процесом виробництва та виконанням державою функцій» [3].

Фінанси з позиції структурованих грошових відносин трактує Стасюк Н.Л. – «структуровані грошові відносини, зведені до певної системи капіталу (основного, оборотного), фондів грошових засобів тощо. Будь-яка форма капіталу, маючи вартісну оцінку, починає свій рух, завдяки набуття ним фінансової форми» [4, с. 24].

Підходу визначення фінансів як мистецтва і науки управління грошима, особливо в умовах дефіциту дотримуються Боді З., Мертон Р. – «наука про те, яким чином люди керують витрачаннями надходженням дефіцитних грошових ресурсів протягом певного періоду часу» [5], Гітман Л., який вважає фінанси

мистецтвом і наукою управління грошима, а також підкреслює, що «фінанси охоплюють процеси, інститути, ринки і інструменти, що мають стосунок до циркуляції грошових коштів між індивідуумами, фірмами та урядами [5, с. 4].

Фінанси як форму та систему економічних відносин на макрорівні досліджує Воронова Л.К., яка визначає фінанси як економічну категорію, що «відображає сукупність відносин, пов'язаних зі створенням, розподілом та використанням ресурсів у грошовій формі для потреб держави, виробництва й соціального захисту населення» [7, с. 18-19; 8, с. 27-28].

Паркет Р. пропонує розглядати фінанси як «узагальнюючий економічний термін, який виражає як грошові кошти, фінансові ресурси, що розглядаються в їх створенні та прямуванні, розподіленні та перерозподіленні, так і економічні відносини, зумовлені взаємними розрахунками між господарськими суб'єктами, грошовим обігом» [9, с. 120].

Погоджуючись з думкою О.С. Бондаренко, що «центральне місце у системі фінансової науки на кожному етапі розвитку економіки займали і займають фінансові ресурси» [10, с. 63], розглянемо етимологію поняття «фінансові ресурси».

У фінансово-економічному словнику Юніна О.С., Круглової О.О., Савельєвої М.О. фінансові ресурси – це «грошові фонди цільового призначення, які формуються в процесі розподілу й перерозподілу національного багатства, сукупного суспільного продукту та національного доходу і використовуються у статутних цілях підприємств» [11, с. 10-11]. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. під фінансовими ресурсами розуміють «сукупність коштів, що є в розпорядженні держави та суб'єктів господарювання» [12, с. 87]. Разом з тим, слід зауважити, що науковці намагаються звужити дане поняття, звивши його до сукупної маси коштів в суб'єкта господарювання.

У економічній енциклопедії за редакцією Мочерного С.В. спостерігаємо таке визначення фінансових ресурсів – «грошові фонди, створені в процесі розподілу, перерозподілу і використання валового внутрішнього продукту країни» [13, с. 821]. На думку Василика О.Д. основою фінансових ресурсів є «грошові фонди (грошові накопичення та доходи), що створюються в процесі розподілу, перерозподілу і використання валового внутрішнього продукту країни, що створюється упродовж певного часу в державі» [14, с. 75]. Разом з тим, Козинець І.Г., Берднік С.С. зазначають, що «дані визначення неповно відображають цільове призначення фінансових ресурсів та їх використання, оскільки грошові кошти, крім фінансових ресурсів, охоплюють ще кредитні ресурси, грошові доходи населення тощо. Саме кредитні фінансові ресурси відрізняються від фінансових ресурсів джерелами формування, а саме фінансові ресурси формуються в процесі розподілу створеної вартості та є сукупністю доходів, а кредитні – за рахунок тимчасово вільних грошових коштів, в тому числі й тимчасово вільних фінансових ресурсів» [15, с. 115]. У фінансово-

кредитному словнику фінансові ресурси трактуються як «сукупність фондів коштів, що є у розпорядженні держави, підприємств і закупівельних організацій, створених у процесі розподілу і перерозподілу сукупного суспільного продукту та національного доходу» [16, с. 155]. Дещо ширше визначають фінансові ресурси Моляков Д.С. та Шохін Є.І. На їхню думку, фінансові ресурси - це «валовий дохід, що використовується в процесі його розподілу на фонд оплати праці та грошові нагромадження». Враховуючи тісний взаємозв'язок понять «фінанси» та «фінансові ресурси», автори зазначають, що «розподіл та перерозподіл за допомогою фінансів супроводжуються рухом коштів, які набувають спеціальної форми фінансових ресурсів» [15, с. 116]. У табл. 1.1 систематизовано визначення фінансових ресурсів як економічної категорії.

Таблиця 1.1 - Визначення фінансових ресурсів як економічної категорії

Автор, джерело	Зміст визначення	Підхід до трактування сутності
1	2	3
Абрамова І., Віленчук О., Дема Д. та ін. [17, с. 11]	Економічна категорія, що відображає сукупність усіх грошових коштів чи прирівняних до них високоліквідних активів (грошового капіталу), які були чи можуть бути вкладені у фізичний продуктивний капітал	як економічна категорія
Белоліпецький В. [18, с. 118]	Частина грошових ресурсів у вигляді доходів і зовнішніх надходжень, призначених для виконання фінансових зобов'язань і виконання затрат із забезпечення розширеного відтворення	як частина грошових ресурсів
Базилевич В. та ін. [20]	Грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу і використання валового внутрішнього продукту	як грошові фонди
Білоусова О. [21, с. 37]	Виражає сутність грошових потоків, руху інших активів, що генерують дохід і подібні економічні вигоди, а також джерел формування капіталу	як сутність грошових потоків, руху активів
Василик О. [14]	Фінансові ресурси держави включають ті з них, що перебувають у розпорядженні органів державного управління, всіх видів і форм підприємницьких структур і населення	як фінансові ресурси держави
Гудзь О. [21]	Кошти, залучені в господарський оборот підприємства із різних джерел з метою отримання економічних вигод	як кошти, залучені в господарський обіг підприємства
Павлюк К. [22]	Грошові нагромадження і доходи, які створюються в процесі розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту й зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення і задоволення інших суспільних потреб	як грошові нагромадження і доходи

Продовження табл. 1.1.

1	2	3
Козинець І.Г., Берднік С.С. [15]	Складова частина економічних ресурсів, що є коштами грошово-кредитної та бюджетної систем, які використовуються для забезпечення безперервного функціонування та розвитку народного господарства, витрачаються на соціально-культурні заходи, потреби управління та оборони	Як економічні ресурси
Худолій Л.М. [23]	Сума коштів, спрямованих в основні та оборотні кошти підприємства	як суму коштів, спрямованих в основні та оборотні кошти підприємства

Дослідження сутності фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, природи їх виникнення, особливостей їх формування, розподілу та використання пов'язано з розумінням змісту місцевого самоврядування та місцевих фінансів.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» місцеве самоврядування - це «гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення» [24]. Матеріально-фінансовою основою місцевого самоврядування є «об'єкти права комунальної власності територіальних громад, зокрема: рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, а також кошти, отримані від їх відчуження» [24].

Законодавче закріплення інституту місцевого самоврядування є головною передумовою існування місцевих фінансів як окремої і специфічної ланки фінансової системи країни. Слушним є твердження Тимошенко О.В., що «причиною становлення місцевих фінансів є визнання місцевого самоврядування як територіальної самоорганізації громадян для самостійного вирішення завдань місцевого значення та розмежування повноважень, відповідальності між державними органами влади і органами місцевого самоврядування, що супроводжується передачею відповідного обсягу фінансових ресурсів у розпорядження останніх» [25, с. 73]. Науковець дає наступне визначення фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування – це «створені в результаті розподілу і перерозподілу валового внутрішнього продукту грошові кошти (частина яких концентрується у відповідних фондах), що необхідні органам місцевого самоврядування для виконання покладених на них функцій і завдань з метою забезпечення соціально-економічного розвитку територіальної громади» [25, с. 74].

Враховуючи особливості функціонування головних суб'єктів місцевих фінансів, дослідження сутності фінансових ресурсів органів місцевого

самоврядування буде не повним без їх класифікації, особливо за способом залучення. Пропонується у якості базової класифікації розглянути класифікацію запропоновану у Практичному посібнику «Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування» підготовлено Центром громадської експертизи на замовлення проєкту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст», який упроваджує Федерація канадських муніципалітетів (ФКМ) за фінансової підтримки Міністерства міжнародних справ Канади [26] (табл. 1.2).

Таблиця 1.2 - Класифікація фінансових ресурсів місцевого соціально-економічного розвитку територіальних громад [26]

Критерії класифікації	Види фінансових ресурсів
Територіальне походження	Внутрішні (залучення ресурсів, наявних у громаді)
	Зовнішні (залучення ресурсів ззовні)
Регулярність використання	Регулярні (податки, орендна плата, лізингові платежі)
	Нерегулярні (міжнародна технічна допомога, гранти, кредити)
	Разові (продаж землі, приватизація комунального майна)
Економічний зміст	Надання коштів
	Передання майна та майнових прав
	Здійснення діяльності
Спосіб залучення	Бюджетні
	Інвестиційні
	Кредитні
	Грантові

Більшість фінансових ресурсів місцевого соціально-економічного розвитку мають внутрішнє походження. Деякі ресурси (інвестиції, благодійна допомога) можуть бути водночас і внутрішніми, і зовнішніми. Досить довго для місцевих громад доступними із зовнішніх джерел були хіба що трансферти з державного бюджету. Однак тепер місцеві органи влади дедалі частіше одержують доступ до інших зовнішніх ресурсів. Передусім ідеться про інвестиційну та інноваційну діяльність, упровадження державних цільових програм тощо. Так, лише коштом внутрішніх джерел фінансування розв'язати всі проблеми, яких у деяких міст накопичилося чимало, неможливо, тому дедалі більше міст виходять на ринки запозичень, залучають інвестиції та інші ресурси ззовні.

Регулярність також є важливою ознакою як доступності певного виду фінансових ресурсів місцевого економічного розвитку, так і зацікавленості місцевих органів влади в їх застосуванні. Регулярність безпосередньо пов'язана зі сталістю фінансових ресурсів, тобто можливістю їх врахування під час довгострокового планування та використання в майбутньому. Переважно фінансові ресурси місцевого соціально-економічного розвитку використовують

багаторазово, до того ж чималу їх частину – регулярно. Разові ресурси швидко вичерпуються та не забезпечують сталості фінансування потреб у сфері місцевого економічного розвитку.

За економічним змістом фінансові ресурси місцевого соціально-економічного розвитку найчастіше бувають у формі надання коштів. Набагато рідше йдеться про надання майна чи майнових прав або ж спільну діяльність місцевих органів влади та суб'єктів господарювання, зокрема приватних (ДПП, інвестиційні проєкти, інноваційні науково-технічні програми тощо).

Особливістю останнього критерію класифікації фінансових ресурсів місцевого соціально-економічного розвитку – способу залучення (мобілізації) – є його комплексність, поєднання в собі інших критеріїв. Зупинимось більш детально на таких видах фінансових ресурсів соціально-економічного розвитку: бюджетні, інвестиційні, кредитні та грантові (рис.).

Рисунок 1.3 – Фінансові ресурси місцевого соціально-економічного розвитку територіальних громад за способом мобілізації (складено автором за даними [26])

Бюджетні ресурси – це «кошти бюджетів міст і бюджетів вищих рівнів, що спрямовані на фінансування потреб соціально-економічного розвитку територіальних громад і не зумовлюють боргових зобов'язань. Бюджетні ресурси

можуть формуватись як за кошти внутрішніх джерел громади міста, так і за кошти зовнішніх джерел. Прикладами бюджетних ресурсів внутрішнього походження є надходження від податків і зборів, продажу й оренди об'єктів комунальної власності» [26].

Інвестиційні фінансові ресурси місцевого соціально-економічного розвитку «охоплюють ресурси, залучені до місцевої економіки заради створення нових активів. Особливістю інвестицій як фінансового ресурсу місцевого соціально-економічного розвитку є те, що вони спрямовані на реалізацію певного проекту безпосередньо, а не через місцевий бюджет. Інвестиційні ресурси можуть перебувати як у приватній власності, так і повністю або частково в комунальній» [26]. У світовій практиці напрацьовано багато механізмів розподілу витрат і ризиків упровадження проектів у сфері місцевого соціально-економічного розвитку між публічним і приватним секторами, зокрема державно-приватне партнерство, податкові стимули для приватного сектору, місцеві гарантії тощо.

Сучасним інструментом місцевого економічного розвитку, який може стимулювати розвиток економіки в громадах на засадах антикризового менеджменту (в умовах воєнного і післявоєнного періодів) є центр залучення інвестицій – «інституція, діяльність якої спрямована на формування і поширення інформації про інвестиційні можливості і переваги території, та яка здійснює супровід бізнес-інвестицій у територіальну громаду» [32].

Центр залучення інвестицій слід розглядати як «вікно» у громаду для потенційного інвестора. На відміну від інших інституцій підтримки бізнесу, центри залучення інвестицій вузькоспеціалізовані – «фокусуються на обмеженому і чітко визначеному колі функцій, а саме: 1) розробці і просуванні інвестиційних проектів, які можуть бути реалізовані в громаді; 2) цільовому пошуку потенційних інвесторів, їх супроводі у громаді; 3) надання достовірної та актуальної інформації щодо оптимальних інвестиційних можливостей в громаді, консультації щодо ведення бізнесу в Україні; 4) сприяє комунікації інвесторів із ОМС та урядовими агенціями всіх рівнів, а також надає підтримку у вирішенні проблем, із якими інвестори можуть зіткнутися» [32].

За умови створення центру залучення інвестицій ОМС зможе передати йому виконання функцій просування інвестиційних можливостей громади та супроводу бізнес-інвестицій на засадах аутсорсингу. Для ефективного функціонування ця інституція повинна бути створена, по-перше, як незалежна структура (де-юре відокремлена від органу місцевого самоврядування), що забезпечує підвищення довіри інвестора до неї, по-друге, небюрократизована і гнучка.

Перевагами для територіальних громад від створення центрів залучення інвестицій є: «підвищення інвестиційної привабливості територіальної громади; налагодження довіри та взаємодії між органом місцевого самоврядування та

потенційним інвестором; формування детальної інформаційної бази про територіальну громаду та її представлення (зокрема, за допомогою інформаційних панелей (dashboard) як ефективних інструментів контролю і аналізу даних); формування бізнес-кейсів для інвестування; розвиток місцевого бізнес-середовища» [32].

В Україні центри залучення інвестицій створюються як неприбуткові організації у різних юридичних формах: як громадські організації, асоціації органів місцевого самоврядування, асоціації юридичних осіб, установи. В інших випадках – як комунальні підприємства. Найбільш поширеною формою створення центру в Україні є «установа», а орган місцевого самоврядування чи регіональної влади входить до його засновників.

Алгоритм створення центру залучення інвестицій (ЦЗІ) задля мобілізації фінансових ресурсів територіальних громад складається з п'яти послідовних етапів (рис. 1.4).

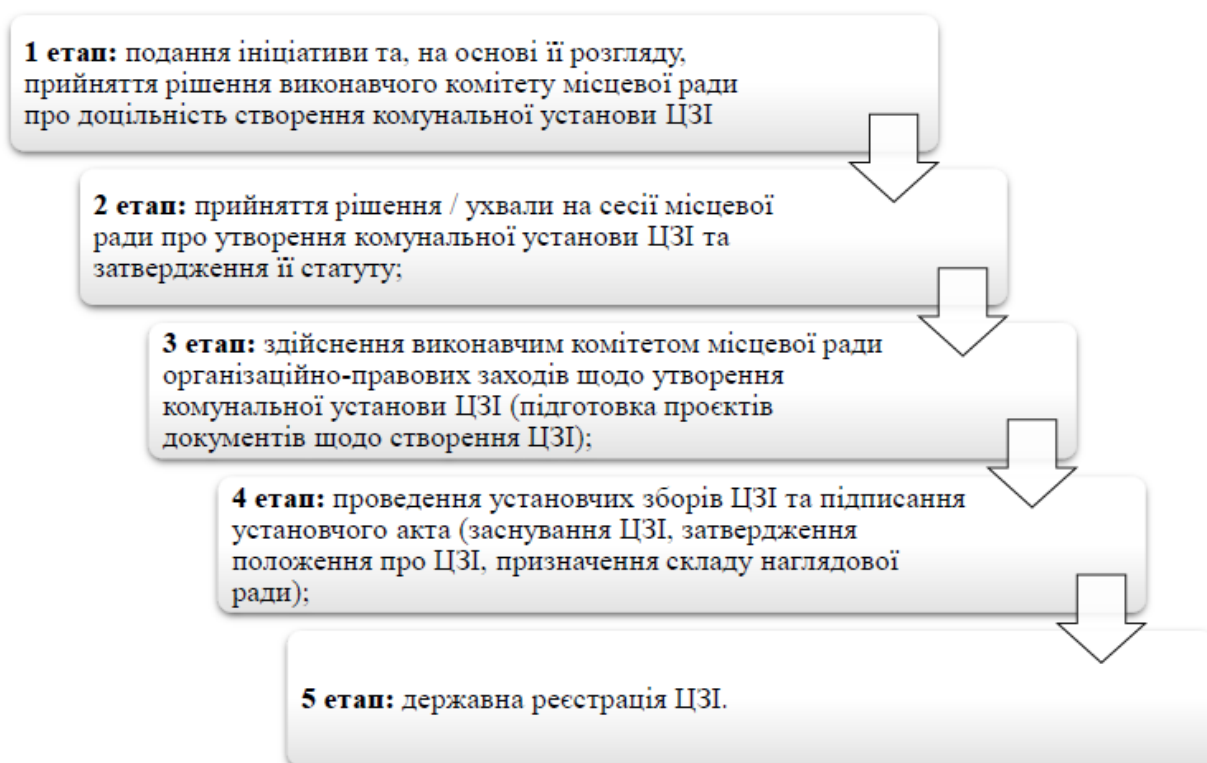

Рисунок 1.4 – Алгоритм створення центру залучення інвестицій (ЦЗІ) задля мобілізації фінансових ресурсів територіальних громад (складено автором за даними [32])

Досвід функціонування таких центрів свідчить: «послуги, які надають центри підтримки інвестицій, для їх клієнтів-інвесторів переважно є безкоштовними. Зважаючи на зацікавленість і очікуваний економічний ефект від

функціонування центрів для органів місцевого самоврядування та регіональної влади, очевидною є фінансова підтримка таких інституцій саме з місцевих бюджетів» [32]. Додатковими джерелами можуть бути: плата за послуги з розробки та просування інвестиційних проєктів для бізнесу, фінансування від донорських організацій (передовсім в умовах їх створення і на початкових етапах функціонування).

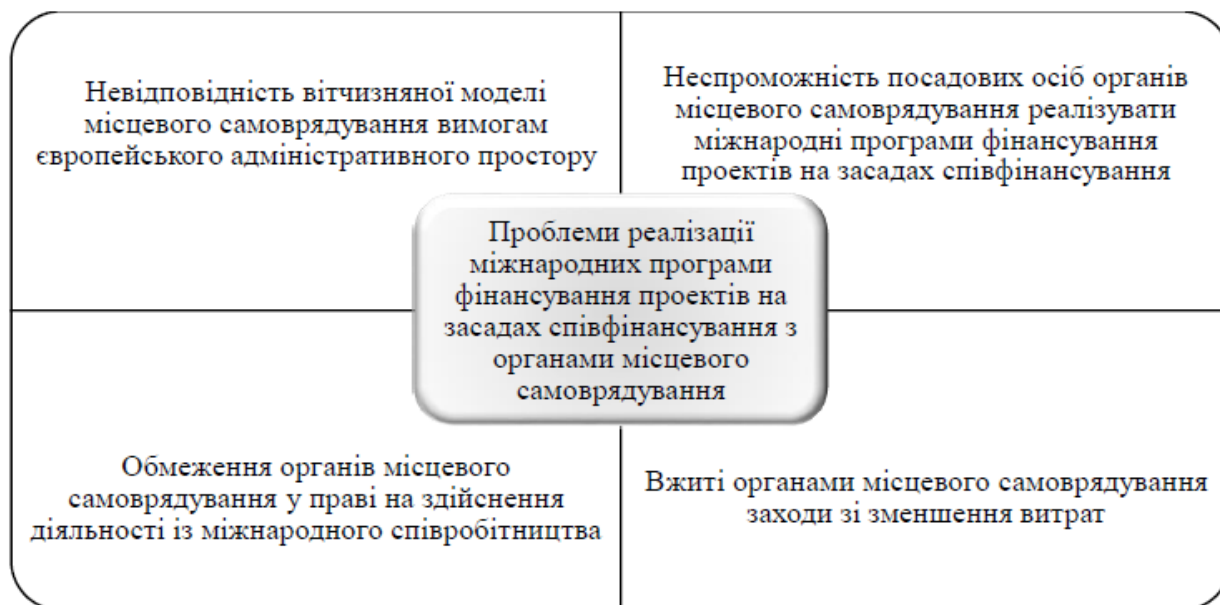
Для фінансування місцевого соціально-економічного розвитку місцеві органи влади також можуть залучати кредитні ресурси, беручи на себе відповідні боргові зобов'язання на умовах строковості, платності та поворотності. Водночас кредитні кошти можуть залучати: «безпосередньо муніципалітети (залучені кошти спрямовують до бюджету міста й розподіляють у межах його видатків), комунальні підприємства (самостійно отримують фінансові ресурси, розпоряджаються ними, здійснюють обслуговування та погашення боргу) або приватні суб'єкти господарювання (муніципалітет може надавати гарантії за кредитами)» [26]. Кредитні ресурси місцевого соціально-економічного розвитку мають як багато потенційних переваг (можливість отримати значні за обсягами фінансові ресурси, які можна повертати поступово впродовж тривалого часу, прискорення розбудови міської інфраструктури тощо), так і значні ризики (можлива неуспішна реалізація проєктів, збільшення боргового навантаження на місцевий бюджет тощо).

Окремим видом фінансових ресурсів місцевого соціально-економічного розвитку є грантові кошти у вигляді міжнародної технічної допомоги, грантів міжнародних донорських організацій, благодійних внесків і добровільних пожертв. Грантовими також можна вважати кошти, спрямовані на розвиток місцевої економіки в рамках проєктів корпоративної соціальної відповідальності, тобто ініціатив місцевого розвитку, підтримуваних приватним сектором, передусім бізнесом, що провадить свою діяльність на відповідній території [26].

Зазвичай грантові кошти становлять «невелику частку фінансування потреб міст в економічно розвинутих країнах. Натомість в Україні, де доступ до інших фінансових ресурсів є вкрай обмеженим, саме грантові кошти часто мають вирішальне значення для фінансування різноманітних проєктів у сфері місцевого соціально-економічного розвитку [26]. Грантові кошти також нерідко виконують супровідну та підтримувальну функції щодо інших фінансових ресурсів, зокрема інвестицій.

Основні бар'єри, які перешкоджають мобілізації грантових коштів задля місцевого соціально-економічного розвитку громад, зводяться до «невідповідності вітчизняної моделі місцевого самоврядування вимогам європейського адміністративного простору, неспроможності посадових осіб органів місцевого самоврядування реалізувати міжнародні програми фінансування проєктів на засадах співфінансування, обмеження органів місцевого самоврядування у праві на здійснення діяльності з міжнародного

співробітництва» [27] (рис. 1.5). Їх можна швидко ліквідувати завдяки консолідації зусиль місцевої влади, адекватній кадровій політиці, пошуку та використанні альтернативних джерел мобілізації фінансових ресурсів.

Рисуюнок 1.5 – Основні бар'єри, які перешкоджають мобілізації грантових коштів задля місцевого соціально-економічного розвитку громад
(складено автором за даними [27])

Функціонування фінансів територіальних громад регулюється переважно чинною нормативно-правовою базою. «На відміну від загальнодержавного рівня, на якому центральна влада наділена функціями щодо управління державними фінансами та має власні повноваження щодо ухвалення нормативно-правових актів, на місцевому рівні органи місцевого самоврядування реалізують власні управлінські повноваження у фінансовій сфері в межах нормативно-правового поля, яке формується не лише ними, але й сформоване центральними органами державної влади» [27, с. 11]. Таким чином, управління фінансами територіальних громад, у тому числі їх мобілізація, відбувається згідно з нормативно-правовими актами, затвердженими органами державного управління, а також відповідно до правового поля сформованого органами місцевого самоврядування.

До базових нормативних актів варто зарахувати Конституцію України [28], Бюджетний [29] і Податковий кодекси України [30], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [31], Закон України «Про місцеві державні адміністрації» [32], щорічні Закони України про Державний бюджет України. Крім цього, значний вплив на формування правового середовища мають підзаконні акти, ухвалені Кабінетом міністрів України та центральними органами виконавчої влади (додаток А) (рис. 1.6).

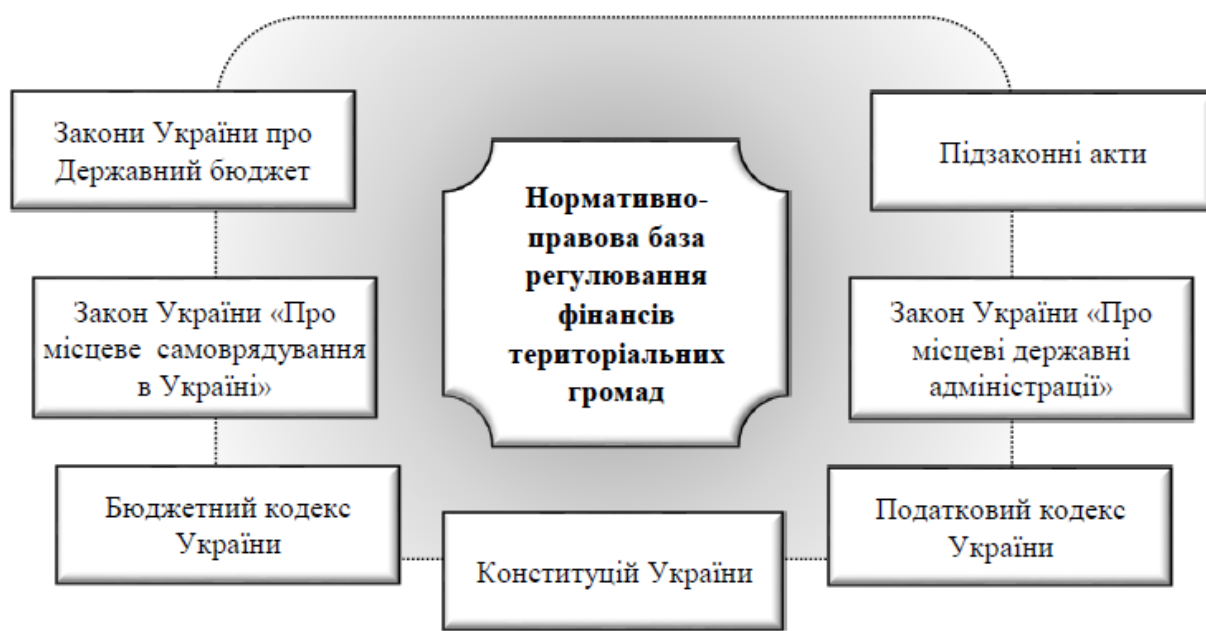

Рисунок 1.6 – Нормативно-правова база регулювання фінансів територіальних громад (складено автором за даними [24, 28-32])

Прийнята 28 червня 1996 року Конституція України закріпила існування місцевого самоврядування, яке у нас визнається і гарантується. В основному законі країни знайшли відображення найважливіші фінансові аспекти забезпечення функціонування інституту місцевого самоврядування. Так, у статті 142 вказано, що «матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме та нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їх спільної власності, що перебувають в управлінні районних та обласних рад» [28].

Конституцією надана можливість територіальним громадам «об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ» [28]. Важливим є положення основного закону про те, що «держава фінансово підтримує місцеве самоврядування, бере участь у формуванні доходів відповідних бюджетів. Крім того, відзначено, що витрати органів місцевого самоврядування, які виникають внаслідок рішень державної влади, компенсуються державою» [28].

Конституції України також вказано, що «органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади» [28] (стаття 143). Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку

окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності.

Варто зазначити, що в 2015 році відбувається конституційна реформа, яка передбачає децентралізацію влади в Україні. Не оминула ця реформа й сферу місцевих фінансів. Ключовим положенням змін до Конституції України, що стосуються управління фінансами територіальних громад, є відхід від практики застосування місцевих державних адміністрацій в управлінні місцевими фінансами. Згідно зі змінами до Конституції, такими повноваженнями на рівні районів та регіонів (Автономної Республіки Крим та областей) наділяються виконавчі органи місцевого самоврядування громади. Крім цього принципове значення для функціонування місцевих фінансів має включення до системи адміністративно-територіального устрою України громад та визнання її первинною одиницею у системі адміністративно-територіального устрою України [28]. Передбачені також зміни до статті 142 Конституції України, які спрямовані на «розширення фінансових прав органів місцевого самоврядування. Зокрема передбачається, що матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є: 1) земля, рухоме і нерухоме майно, природні ресурси, інші об'єкти, що є у комунальній власності територіальної громади; 2) місцеві податки і збори, частина загальнодержавних податків та інші доходи місцевих бюджетів. Об'єкти спільної власності територіальних громад перебувають в управлінні районної чи обласної ради та утримуються за рахунок коштів відповідно районного чи обласного бюджету» [28]. Проектом змін також передбачено, що «держава забезпечує сумірність фінансових ресурсів та обсягу повноважень органів місцевого самоврядування, визначених Конституцією та законами України. Зміна компетенції органу місцевого самоврядування здійснюється з одночасними відповідними змінами у розподілі фінансових ресурсів. Важливим є також пункт, згідно з яким держава компенсує витрати органів місцевого самоврядування, спричинені рішеннями органів державної влади» [28].

Центральне місце в системі нормативно-правових актів, що регламентують управління фінансами територіальних громад, безумовно, посідає Бюджетний кодекс України [29]. У цьому важливому документі регламентовано функціонування бюджетної системи України, порядок фінансування бюджету (дефіцит, профіцит) та відносини щодо місцевого боргу, організацію бюджетного процесу та повноваження його учасників.

Третій розділ Бюджетного кодексу України присвячено місцевим бюджетам. В цьому розділі чітко визначено склад надходжень та витрат місцевих бюджетів, а також регламентовано складання, розгляд, затвердження, виконання та звітність місцевих бюджетів. Не менш важливі положення регламентує четвертий розділ Бюджетного кодексу – міжбюджетні відносини. Розділ містить статті, які визначають загальні положення; розмежування видатків між

бюджетами; фінансові нормативи бюджетної забезпеченості; міжбюджетні трансферти [29].

У Податковому кодексі України «регламентовано важливі правовідносини стосовно справляння обов'язкових платежів до місцевих бюджетів та взаємовідносини учасників цього процесу. Особливе значення для правового регламентування управління фінансами територіальних громад має стаття 10 «Місцеві податки», в якій визначено перелік місцевих податків і зборів, а також повноваження місцевих рад щодо їх встановлення» [30].

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», який конкретизував основні положення Конституції щодо місцевого самоврядування. Закон «визначив організаційні питання функціонування інституту місцевого самоврядування, детально окреслив повноваження рад, їх голів, виконавчих органів, а також організаційно-правову, матеріальну і фінансову основу місцевого самоврядування» [24]. Окремим розділом закону визначено матеріальну та фінансову основу місцевого самоврядування, центральне місце в якій займають об'єкти комунальної власності та місцеві бюджети. Вказано, що «територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме та нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частка в майні підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, а також кошти, отримані від їх відчуження» [24] (стаття 60).

В законі «Про місцеве самоврядування в Україні» (стаття 61) відзначено, «що органи місцевого самоврядування самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети згідно з чинними законами. Особливо підкреслено, що втручання державних органів в дані процеси не допускається. Одночасно вказано, що держава фінансово підтримує місцеве самоврядування, бере участь у формуванні доходів місцевих бюджетів, здійснює контроль за законним, доцільним, економним, ефективним витрачанням коштів та належним їх обліком. Держава гарантує органам місцевого самоврядування доходну базу, достатню для забезпечення населення послугами на рівні мінімальних соціальних потреб» [24] (стаття 62).

У випадках, коли доходи від закріплених за місцевими бюджетами загальнодержавних податків та зборів перевищують мінімальний розмір місцевого бюджету, держава вилучає із даного бюджету до державного бюджету частину надлишку у встановленому порядку. Законом передбачено «визначення мінімальних розмірів місцевих бюджетів на основі нормативів бюджетної забезпеченості на одного жителя, які повинні враховувати економічний,

соціальний, природний та екологічний стан територій, а також виходячи з рівня мінімальних соціальних потреб» [24] (стаття 62).

Законом закріплено один з визначальних принципів функціонування місцевих бюджетів – це самостійність як невключення місцевих бюджетів до бюджетів інших рівнів та видів. Крім того відзначено, що «самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі доходами, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до чинного законодавства» [24] (ст.1 і 61).

Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» встановив концептуальні підходи до формування доходів і збалансування місцевих бюджетів, а також витрачання бюджетних коштів (статті 63, 64 і 65). Передбачено «поділ місцевих бюджетів на поточний бюджет і бюджет розвитку; виділення в доходній і видатковій частинах коштів, пов'язаних з виконанням власних і делегованих повноважень органів місцевого самоврядування. Кошти поточного бюджету спрямовуються на фінансування бюджетних закладів і установ. З бюджету розвитку проводиться фінансування програм соціально-економічного розвитку відповідної території, інвестиційна та інноваційна діяльність, субвенцій та інших видатків, пов'язаних з розширеним відтворенням» [24].

У законі (стаття 65) «закладено основи механізму стимулювання органів місцевого самоврядування у додатковому одержанні доходів в процесі виконання місцевих бюджетів. Так, відзначено, що такі доходи і суми перевищення доходів над видатками, що утворилися в результаті збільшення надходжень до бюджету чи економії у видатках, вилученню не підлягають і використовуються за рішеннями відповідної ради (крім випадків, передбачених законодавством)» [24].

Місцеві бюджети повинні бути достатніми для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та надання населенню послуг на рівні не нижче мінімальних соціальних потреб.

Отже, система нормативно-правового забезпечення управління фінансами територіальних громад представлена правовими актами як центральних органів державної влади, так і документами органів місцевого самоврядування. Втім варто зазначити, що «система правового регламентування неспроможна забезпечити виконання абсолютно всіх завдань ефективного управління фінансами. Причиною цього є дуже широкий спектр учасників цього процесу, а також багатогранність процесу управління місцевими фінансами. Ще одним чинником, який ускладнює правове регламентування управлінської діяльності, є виска динаміка трансформації економічних та соціальних відносин в країні. В таких умовах, якість управління фінансами територіальних громад значно залежить від того, наскільки в чинних нормативно-правових актах сформовані мотиви суб'єктів управління до ухвалення ефективних і справедливих рішень» [27].

2. Характеристика виконавчого комітету Криворізької міської ради та показників податково-бюджетної діяльності

Виконавчий комітет Криворізької міської ради (надалі – виконавчий комітет міської ради) є виконавчим органом міської ради, який утворюється нею на строк її повноважень для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» та іншими законодавчими актами України й реєструється в порядку, визначеному Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань» та нормативно-правовими актами, що регулюють діяльність неприбуткової організації.

Виконавчий комітет міської ради є юридичною особою, має печатки зі своїм найменуванням із зображенням Державного герба України та без зображення герба, штамп, бланки зі своїм найменуванням та іншими реквізитами юридичної особи, рахунки в органах Державної казначейської служби, установах банків України згідно з Бюджетним кодексом України. Може від свого імені набувати майнових і особистих немайнових прав, бути позивачем і відповідачем у суді та мати інші повноваження в межах, визначених чинним законодавством України [33].

Кількісний склад виконавчого комітету міської ради визначається міською радою. Персональний склад виконавчого комітету міської ради затверджується міською радою за пропозицією міського голови. Виконавчий комітет міської ради утворюється в складі міського голови, заступників міського голови, керуючого справами виконавчого комітету міської ради, керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів міської ради, інших осіб. До складу виконавчого комітету міської ради входить за посадою секретар міської ради; депутати Криворізької міської ради не можуть входити до складу виконавчого комітету. Очолює виконавчий комітет міської ради міський голова [33].

Виконавчий комітет міської ради є підзвітним і підконтрольним міській раді, а з питань здійснення ним повноважень органів виконавчої влади – підконтрольним відповідним органам виконавчої влади.

Виконавчий комітет міської ради може розглядати й вирішувати питання, віднесені Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» до відання виконавчих органів міської ради.

Згідно Положення «Про виконавчий комітет Криворізької міської ради» [33] виконавчий комітет міської ради уповноважений вирішувати низку питань (рис. 2.1)

Виконавчий комітет міської ради уповноважений вирішувати питання:	у сфері соціально-економічного й культурного розвитку, планування та обліку;
	у галузі бюджету, фінансів і цін;
	участі в здійсненні державної регуляторної політики в межах та в спосіб, установлені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності»;
	організаційного забезпечення надання адміністративних послуг органів виконавчої влади через Центр надання адміністративних послуг «Муніципальний центр послуг м. Кривого Рогу»;
	управління комунальною власністю;
	у галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту та зв'язку;
	у галузі будівництва;
	у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту;
	у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища;
	у сфері соціального захисту населення;
	у галузі зовнішньоекономічної діяльності;
	у галузі оборонної роботи;
	адміністративно-територіального устрою;
	щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;
у сфері надання безоплатної первинної правової допомоги;	
відзначення нагородами виконкому Криворізької міської ради, державними нагородами України.	

Рисунок 2.1 – Питання, які уповноважений вирішувати виконавчий комітет Криворізької міської ради (складено автором за даними [33])

Виконавчий комітет міської ради координує діяльність відділів, управлінь та інших виконавчих органів міської ради, підприємств, установ і організацій, що належать до комунальної власності територіальної громади міста Кривого Рогу, заслуховує звіти про роботу їх керівників.

Виконавчий комітет міської ради попередньо розглядає проекти місцевих програм соціально-економічного та культурного розвитку, цільових програм з інших питань, місцевого бюджету.

Міська рада може ухвалити рішення про розмежування повноважень між її виконавчим комітетом, відділами, управліннями, іншими виконавчими органами ради та міським головою в межах повноважень, наданих Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» виконавчим органам міських рад.

Виконавчий комітет міської ради, крім повноважень, передбачених Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», здійснює й інші повноваження, передбачені вимогами чинного законодавства України, рішеннями міської ради.

Принцип та порядок діяльності виконавчого комітету міської ради визначається Регламентом виконавчого комітету Криворізької міської ради.

Основною формою роботи виконавчого комітету міської ради є його засідання [33].

Робота органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання, установ, закладів, комунальних підприємств Кривого Рогу спрямована на реалізацію заходів Програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017–2023 роки, затвердженої рішенням міської ради від 21.12.2016 №1171, зі змінами, та розробленої з урахуванням основних пріоритетів, визначених у Стратегічному плані розвитку міста Кривого Рогу на період до 2025 року, затвердженого рішенням міської ради від 31.03.2016 №376. Програма економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017–2022 рр. поєднує різні аспекти розвитку міста, оскільки включає заходи як із забезпечення належного функціонування інженерно-транспортної та комунальної інфраструктури міста, дотримання екологічних стандартів, так і досягнення економічного зростання на основі власного потенціалу, посилення інвестиційної та інноваційної активності, забезпечення відкритості й прозорості управлінських процесів. Станом на 2021 р. перелік міських цільових програм, які планується реалізувати в м. Кривий Ріг становить 36 одиниць (додаток Б).

Повномасштабні воєнні дії та запровадження воєнного стану стали справжнім випробуванням для бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2022 р. До бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2022 р. «мобілізовано майже 9,3 млрд грн, що є на рівні надходжень 2021 р. та перевищує виконання бюджету 2020 р. на 37%. Доходи загального фонду у 2022 р. склали 8,7 млрд грн, спеціального фонду – 0,2 млрд грн. Незважаючи на умови воєнного стану, бізнес адаптувався та працював, більшість платників міста

сплачували податки і, як результат, досягнуто виконання планових показників на рівні 97,3%. Аналізуючи заплановані показники бюджету Криворізької міської територіальної громади слід зауважити, що план 2022 р. перевищує 2021 р. на 5,5%, що складає 506484,492 тис. грн. та на 28,1% (2128236,2 тис. грн.) план 2020 р.» [34] (рис. 2.2).

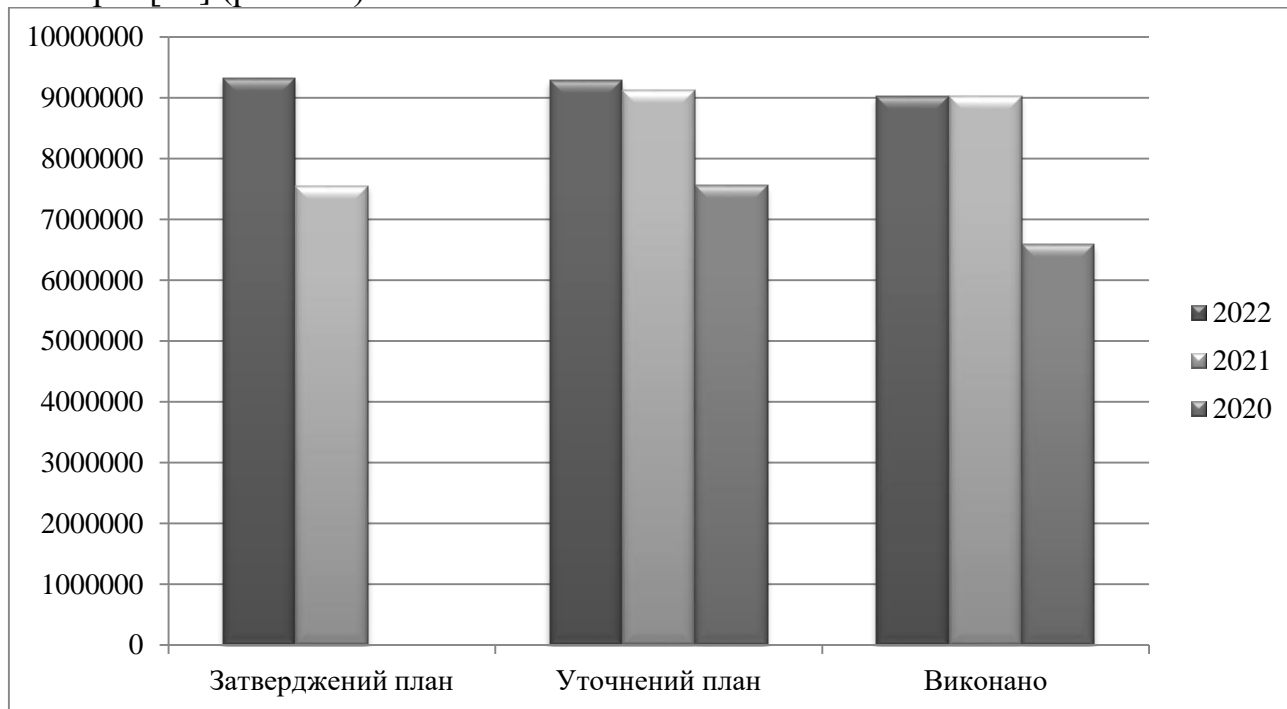

Рисунок 2.2 – Динаміка доходів бюджету Криворізької міської територіальної громади, тис. грн. (складено автором за даними [38-40])

Виконання показників бюджету у 2021 р. «ускладнювалося впливом карантинних заходів. Загалом до бюджету Криворізької міської територіальної громади мобілізовано 9,2 млрд грн (на 2,5 млрд грн більше, ніж у 2020 році), з них доходи загального фонду – 7,6 млрд грн, спеціального фонду – 1,6 млрд грн. Досягнуто виконання планових показників на рівні 98,3%» [35].

Виконання показників бюджету у 2020 р., аналогічно з 2021 р. гальмувалось «впливом карантинних обмежень, що призвели до зниження економічної активності суб'єктів господарювання, а також тимчасовим звільнення платників від сплати деяких податків як на державному, так і на місцевому рівнях. В цілому у 2000 р. у бюджет міста мобілізовано 6,7 млрд грн, у тому числі до загального фонду – 6,4 млрд грн, спеціального фонду – 0,3 млрд грн. Досягнуто виконання планових показників на рівні 87,11%. Обсяг власних надходжень загального фонду склав 5,2 млрд грн. У порівнянні з 2019 роком збільшення доходів відбулося за рахунок податку на доходи фізичних осіб – на 152,4 млн грн (4,9%), акцизного податку – на 46,3 млн грн (21,3%), єдиного податку – на 31,7 млн грн (9,3%), рентної плати за надра – на 22,9 млн грн» [36] (32,8%).

Уточнений план надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2019 році 8,0 млрд грн. «Обсяг надходжень до бюджету міста відповідав запланованим показникам, з яких податки, збори й платежі склали 5,6 млрд грн, субвенції з державного та місцевих бюджетів – 2,4 млрд грн. До загального фонду бюджету міста надійшло 7,6 млрд грн, що на 0,6 млрд грн більше, ніж у 2018 р. У тому числі податків, зборів і платежів сплачено в сумі 5,2 млрд грн, найбільшими з яких були податок на доходи фізичних осіб – 3,1 млрд грн (59,4%), плата за землю - 1,3 млрд грн (26,0%), єдиний податок – 0,3 млрд грн (6,6%) та акцизний податок - 0,2 (4,2%). До спеціального фонду бюджету міста сплачено 0,4 млрд грн» [37].

В умовах воєнного стану у 2022 р. фінансування видатків відбувалося в особливому режимі. Платежі в органах Державної казначейської служби проходили обмежено, відповідно до черговості, визначеної Постановою Кабінету Міністрів України від 09 червня 2021 року №590 «Про затвердження Порядку виконання повноважень Державною казначейською службою в особливому режимі в умовах воєнного стану», зі змінами.

Від початку введення воєнного стану в Україні фінансові ресурси бюджету Криворізької міської територіальної громади сконцентровано, «у першу чергу, на соціальний захист цивільного населення, підтримку військовослужбовців та осіб, задіяних у територіальній обороні, евакуйованих громадян, створення запасів медикаментів, харчів, пального, вирішення невідкладних питань, спричинених військовими діями, завчасного реагування на загрозу виникнення надзвичайних ситуацій тощо. Протягом звітнього року за цими напрямками використано з бюджету Криворізької міської територіальної громади 1 013,3 млн грн. Усього понад 61,6% або 4,6 млрд грн у загальному фонді бюджету Криворізької міської територіальної громади посідають видатки на утримання бюджетних установ. Їх у місті 417 з чисельністю працюючих більше 30 тис. осіб» [34].

Згідно Звіту про виконання у 2022 році програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017–2023 рр. «у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України виникли труднощі з реалізацією інвестиційних проєктів за участю міжнародних фінансових організацій, оскільки на час дії воєнного стану призупинено тендерні процедури за такими проєктами. З огляду на це, через форсмажорні обставини, проводилася робота з міжнародними фінансовими організаціями щодо звільнення позичальників від виконання зобов'язань за кредитними договорами, що передбачають сплату комісії за резервування, яка нараховується на неотриману суму кредиту та його супроводження» [34].

У 2022 р. видатки бюджету Криворізької міської територіальної громади у порівнянні з 2021 р. скоротились на 7,05% (-614520,8 тис. грн), у порівнянні з 2020 р. збільшилися на 19% (1298007,7 тис. грн) (рис. 2.3).

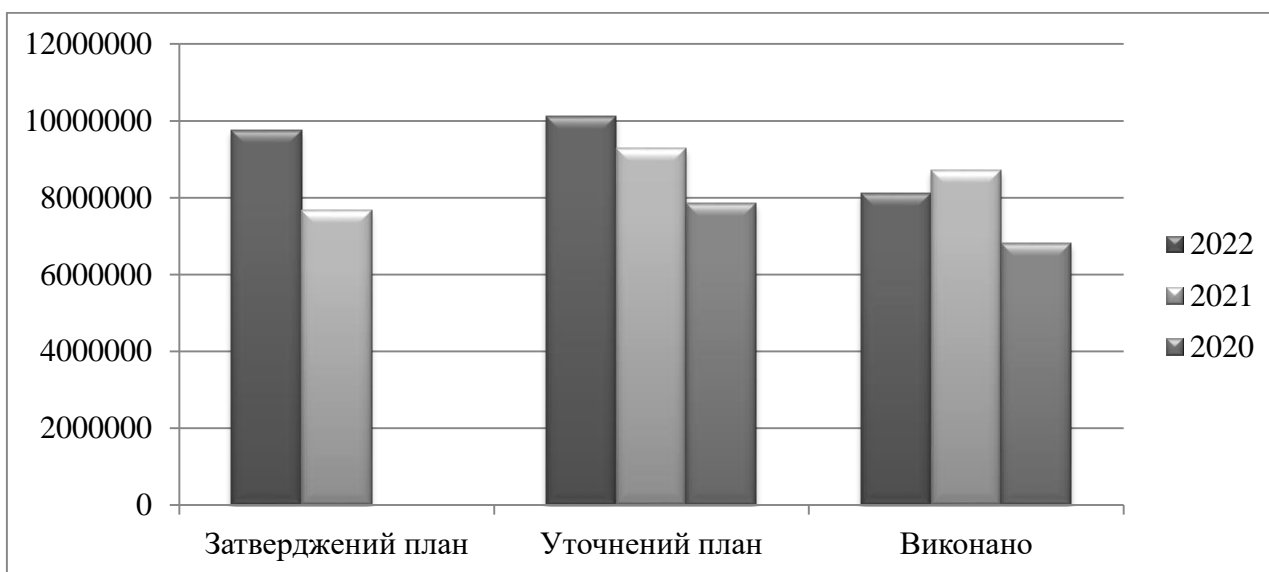

Рисунок 2.3 – Динаміка видатків бюджету Криворізької міської територіальної громади, тис. грн. (складено автором за даними [38-40])

Витрати бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2022 р. були направлені на державне управління – 294 622,5 тис. грн (294 054,3 тис. грн за загальним фондом та 568,2 тис. грн за спеціальним фондом); освіту – 3 072 929,9 тис. грн (3 013 286,8 тис. грн за загальним фондом та 59 643,1 тис. грн за спеціальним фондом); охорону здоров'я – 458 659,6 тис. грн (3 013 286,8 тис. грн за загальним фондом та 59 643,1 тис. грн за спеціальним фондом); соціальний захист та соціальне забезпечення – 652 515,5 тис. грн (600 588,9 тис. грн за загальним фондом та 51 926,6 тис. грн за спеціальним фондом); культуру і мистецтво – 144 731,1 тис. грн (142 607,3 тис. грн за загальним фондом та 2 123,8 тис. грн за спеціальним фондом); фізичну культуру і спорт – 139 445,5 тис. грн (137 854,6 тис. грн за загальним фондом та 1 590,9 тис. грн за спеціальним фондом); житлово-комунальне господарство – 643 935,3 тис. грн (561 854,8 тис. грн за загальним фондом та 82 080,5 тис. грн за спеціальним фондом); будівництво та регіональний розвиток – 17 125,4 тис. грн (17 125,4 тис. грн за спеціальним фондом); транспорт та транспортну інфраструктуру, дорожнє господарство – 1 496 441,3 тис. грн (1 490 587,2 тис. грн за загальним фондом та 5 854,1 тис. грн за спеціальним фондом); зв'язок, телекомунікації та інформатику – 45 982,1 тис. грн (40 306,4 тис. грн за загальним фондом та 5 675,7 тис. грн за спеціальним фондом); інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю – 110 545,6 тис. грн (47 923,7 тис. грн за загальним фондом та 62 621,9 тис. грн за спеціальним фондом); міжбюджетні трансферти склали 421 870,5 тис. грн (408 605,0 тис. грн за загальним фондом та 13 265,5 тис. грн за спеціальним фондом) (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Витрати бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2022 р., тис. грн*

Витрати бюджету	Виконано станом за 2022 р.	у тому числі	
		загальний фонд	спеціальний фонд
Державне управління	294 622,5	294 054,3	568,2
Освіта	3 072 929,9	3 013 286,8	59 643,1
Охорона здоров'я	458 659,6	316 203,2	142 456,4
Соціальний захист та соціальне забезпечення	652 515,5	600 588,9	51 926,6
Культура і мистецтво	144 731,1	142 607,3	2 123,8
Фізична культура і спорт	139 445,5	137 854,6	1 590,9
Житлово-комунальне господарство	643 935,3	561 854,8	82 080,5
Здійснення заходів із землеустрою	0,0	0,0	0,0
Будівництво та регіональний розвиток	17 125,4	0,0	17 125,4
Транспорт та транспортна інфраструктура, дорожнє господарство	1 496 441,3	1 490 587,2	5 854,1
Зв'язок, телекомунікації та інформатика	45 982,1	40 306,4	5 675,7
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	110 545,6	47 923,7	62 621,9
Інша діяльність	599 322,0	279 056,0	320 266,0
Міжбюджетні трансферти	421 870,5	408 605,0	13 265,5
Усього видатків	8 098 126,3	7 332 928,2	765 198,1
Інша діяльність	-356,7	0,0	-356,7
Разом витрат бюджету	8 097 769,6	7 332 928,2	764 841,4

*складено автором за даними [38]

Витрати бюджету міста за 2021 рік склали 8,9 млрд грн. Понад 67% або 4,7 млрд грн у загальному фонді бюджету займають видатки на утримання бюджетних установ. «Їх у місті 428 з чисельністю працюючих більше 34 тис. осіб. У 2021 році було збережено соціальну спрямованість у використанні бюджетних коштів. У видатках бюджету Криворізької міської територіальної громади найбільша питома вага належить соціальним видаткам загального фонду, що склали більше 6,0 млрд грн (тобто 86% обсягу видатків загального фонду). Це видатки на заробітну плату працівникам бюджетної сфери, розрахунки за енергоносії та комунальні послуги, придбання медикаментів, продуктів харчування, виплату різних видів соціальної допомоги мешканцям міста, пільговий проїзд, трансферти іншим бюджетам, фінансову підтримку комунальним підприємствам міста для виплати заробітної плати та інші соціальні видатки» [35]. Крім того, відповідно до чинного законодавства у сфері бюджетних відносин з бюджету Криворізької міської територіальної громади перераховано державному бюджету реверсну дотацію в сумі 465,6 млн грн, що на 139,4 млн грн більше, ніж у 2020 р. (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Витрати бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2021 р., тис. грн*

Витрати бюджету	Виконано станом за 2021 р.	у тому числі	
		загальний фонд	спеціальний фонд
Державне управління	267 851,7	267 123,0	728,7
Освіта	3 350 907,2	3 230 122,8	120 784,4
Охорона здоров'я	329 158,8	283 773,5	45 385,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	480 490,2	473 299,3	7 190,9
Культура і мистецтво	145 205,6	139 794,2	5 411,4
Фізична культура і спорт	146 963,7	140 380,9	6 582,8
Житлово-комунальне господарство	1 558 764,3	342 488,7	1 216 275,6
Здійснення заходів із землеустрою	3 786,1	3 786,1	0,0
Будівництво та регіональний розвиток	289 981,1	0,0	289 981,1
Транспорт та транспортна інфраструктура, дорожнє господарство	1 061 099,9	1 059 922,5	1 177,4
Реалізація Національної програми інформатизації	51 805,7	40 305,8	11 499,9
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	111 217,3	52 538,0	58 679,3
Інша діяльність	121 126,3	41 113,2	80 013,1
Міжбюджетні трансферти	794 289,2	765 905,4	28 383,8
Усього видатків	8 712 647,1	6 840 553,4	1 872 093,7
Інша діяльність	259,6	360,0	-100,4
Разом витрат бюджету	8 712 906,7	6 840 913,4	1 871 993,3

*складено автором за даними [39]

Витрати бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2021 р. були направлені на державне управління – 267 851,7 тис. грн (267 123,0 тис. грн за загальним фондом та 728,7 тис. грн за спеціальним фондом); освіту – 3 350 907,2 тис. грн (3 230 122,8 тис. грн за загальним фондом та 120 784,4 тис. грн за спеціальним фондом); охорону здоров'я – 329 158,8 тис. грн (283 773,545 тис. грн за загальним фондом та 385,3 тис. грн за спеціальним фондом); соціальний захист та соціальне забезпечення – 480 490,2 тис. грн (473 299,3 тис. грн за загальним фондом та 7 190,9 тис. грн за спеціальним фондом); культуру і мистецтво – 145 205,6 тис. грн (139 794,2 тис. грн за загальним фондом та 5 411,4 тис. грн за спеціальним фондом); фізичну культуру і спорт – 146 963,7 тис. грн (140 380,9 тис. грн за загальним фондом та 6 582,8 тис. грн за спеціальним фондом); житлово-комунальне господарство – 1 558 764,3 тис. грн (342 488,7 тис. грн за загальним фондом та 1 216 275,6 тис. грн за спеціальним фондом); будівництво та регіональний розвиток – 289 981,1 тис. грн (289 981,1 тис. грн за спеціальним

фондом); транспорт та транспортну інфраструктуру, дорожнє господарство – 1 061 099,9 тис. грн (1 059 922,5 тис. грн за загальним фондом та 1 177,4 тис. грн за спеціальним фондом); реалізацію Національної програми інформатизації – 51 805,7 тис. грн (40 305,8 тис. грн за загальним фондом та 11 499,9 тис. грн за спеціальним фондом); інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю – 111 217,3 тис. грн (52 538,0 тис. грн за загальним фондом та 58 679,3 за спеціальним фондом); міжбюджетні трансферти склали 794 289,2 тис. грн (765 905,4 тис. грн за загальним фондом та 28 383,8 тис. грн за спеціальним фондом).

Витрати бюджету м. Кривий Ріг за 2020 р. з урахуванням залишку, що склався на початок 2020 року, склали 6,9 млрд грн. «Понад 58% або 3,4 млрд грн у загальному фонді бюджету займають видатки на утримання бюджетних установ. Їх у місті 433 з чисельністю працівників більше 34 тис. осіб. У звітному році збережено соціальну спрямованість у використанні бюджетних коштів. У його видатках найбільша питома вага належить соціальним видаткам загального фонду, що склали 5,0 млрд грн (тобто 85% обсягу видатків)» [36] (табл. 2.3). Це видатки на заробітну плату працівникам бюджетної сфери, розрахунки за енергоносії і комунальні послуги, придбання медикаментів, продуктів харчування, виплату різних видів соціальної допомоги мешканцям міста, пільговий проїзд, трансферти іншим бюджетам, фінансову підтримку комунальним підприємствам міста для виплати заробітної плати та інші соціальні видатки.

Таблиця 2.3 – Витрати бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2020 р., тис. грн*

Витрати бюджету	Виконано станом за 2020 р.	у тому числі	
		загальний фонд	спеціальний фонд
Державне управління	225 948,7	225 219,5	729,2
Освіта	2 653 781,8	2 558 264,9	95 516,9
Охорона здоров'я	594 488,3	463 466,0	131 022,3
Соціальний захист та соціальне забезпечення	400 181,5	366 400,2	33 781,3
Культура і мистецтво	114 990,8	104 575,9	10 414,9
Фізична культура і спорт	113 770,7	102 528,9	11 241,8
Житлово-комунальне господарство	368 295,4	274 450,4	93 845,0
Здійснення заходів із землеустрою	2 591,7	307,3	2 284,4
Будівництво та регіональний розвиток	410 753,7	0,0	410 753,7
Транспорт та транспортна інфраструктура, дорожнє господарство	870 901,8	859 932,1	10 969,7
Реалізація Національної програми інформатизації	27 871,3	21 208,6	6 662,7
Інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю	204 865,9	39 753,7	165 112,2

Продовження табл. 2.3.

Витрати бюджету	Виконано станом за 2020 р.	у тому числі	
		загальний фонд	спеціальний фонд
Інша діяльність	106 014,7	46 244,6	59 770,1
Міжбюджетні трансферти	705 662,3	691 399,1	14 263,2
Усього видатків	6 800 118,6	5 753 751,2	1 046 367,4
Інша діяльність	731,6	778,4	-46,8
Разом витрат бюджету	6 800 850,2	5 754 529,6	1 046 320,6

**складено автором за даними [40]*

Витрати бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2020 р. були направлені на державне управління – 225 948,7 тис. грн (225 219,5 тис. грн за загальним фондом та 729,2 тис. грн за спеціальним фондом); освіту – 2 653 781,8 тис. грн (2 558 264,9 тис. грн за загальним фондом та 95 516,9 тис. грн за спеціальним фондом); охорону здоров'я – 594 488,3 тис. грн (463 466,0 тис. грн за загальним фондом та 131 022,3 тис. грн за спеціальним фондом); соціальний захист та соціальне забезпечення – 400 181,5 тис. грн (366 400,2 тис. грн за загальним фондом та 33 781,3 тис. грн за спеціальним фондом); культуру і мистецтво – 114 990,8 тис. грн (104 575,9 тис. грн за загальним фондом та 10 414,9 тис. грн за спеціальним фондом); фізичну культуру і спорт – 113 770,7 тис. грн (102 528,9 тис. грн за загальним фондом та 11 241,8 тис. грн за спеціальним фондом); житлово-комунальне господарство – 368 295,4 тис. грн (274 450,4 тис. грн за загальним фондом та 93 845,0 тис. грн за спеціальним фондом); будівництво та регіональний розвиток – 410 753,7 тис. грн (410 753,7 тис. грн за спеціальним фондом); транспорт та транспортну інфраструктуру, дорожнє господарство – 870 901,8 тис. грн (859 932,1 тис. грн за загальним фондом та 10 969,7 тис. грн за спеціальним фондом); реалізацію Національної програми інформатизації – 27 871,3 тис. грн (21 208,6 тис. грн за загальним фондом та 6 662,7 тис. грн за спеціальним фондом); інші програми та заходи, пов'язані з економічною діяльністю – 204 865,9 тис. грн (39 753,7 тис. грн за загальним фондом та 165 112,2 за спеціальним фондом); міжбюджетні трансферти склали 705 662,3 тис. грн (691 399,1 тис. грн за загальним фондом та 14 263,2 тис. грн за спеціальним фондом).

Крім того, відповідно до чинного бюджетного законодавства з міського бюджету перераховано державному бюджету реверсну дотацію в сумі 326,2 млн грн, що на 100,5 млн грн більше, ніж у 2019 році.

Витрати бюджету міста за 2019 рік склали 7,9 млрд грн, що на 434,8 млн грн більше, ніж у 2018 році: «за загальним фондом – 6,8 млрд грн, за спеціальним фондом – 1,1 млрд грн, з яких видатки бюджету розвитку – 0,7 млрд грн. У видатках бюджету 30,4% або 2,4 млрд грн займають субвенції з інших бюджетів, у тому числі 1,0 млрд грн – це субвенції на виконання державних програм

соціального захисту. Понад 71% або 3,9 млрд грн загального фонду бюджету (без урахування субвенцій за державними програмами соціального захисту) займають видатки на утримання бюджетних установ. Їх у місті 430 з чисельністю працівників майже 34 тис. осіб. Забезпечена своєчасна та в повному обсязі виплата заробітної плати працівникам бюджетних установ, на це спрямовано 3 083,7 млн грн, що на 325,5 млн грн більше, ніж у 2018 році» [37].

Порівняння доходів та витрат бюджету Криворізької міської територіальної громади за аналізований період (2000-2022 рр.) дозволяє дійти висновку про його дефіцит у 2020 р. та профіцит у 2021-2022 рр. (рис. 2.4).

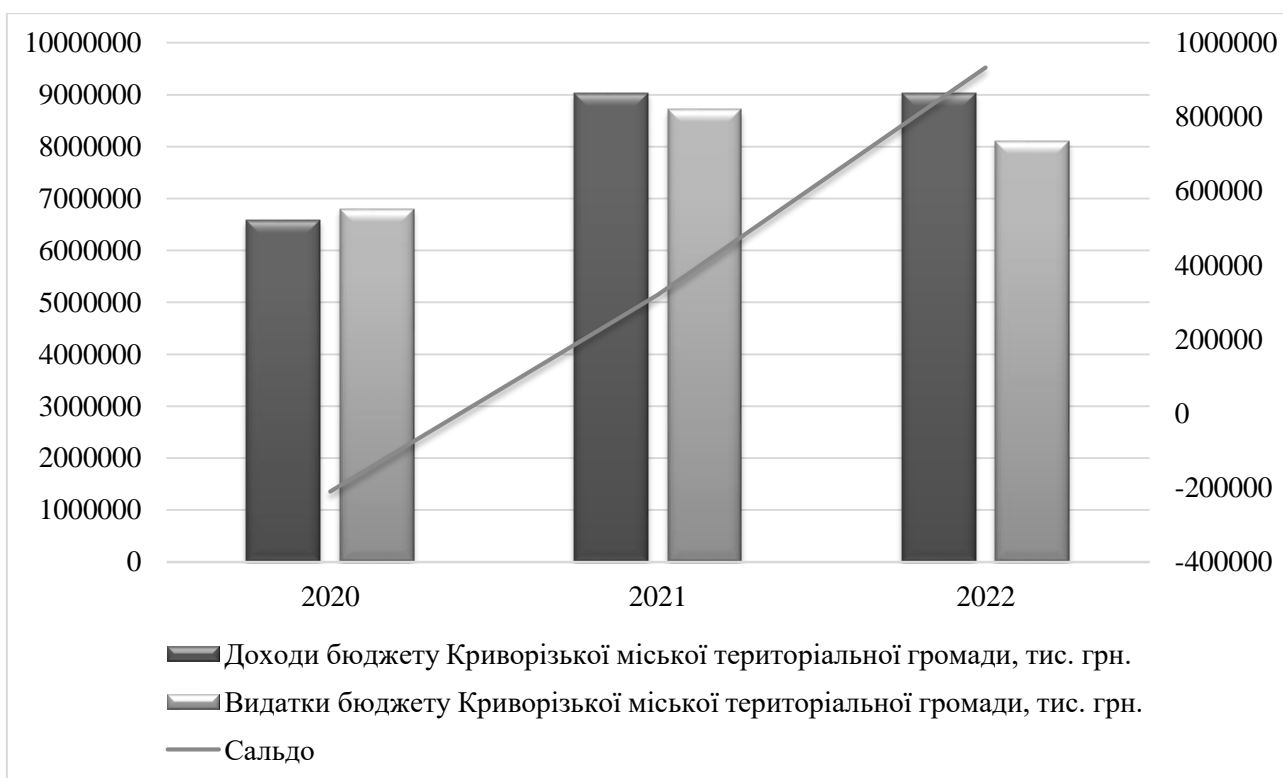

Рисунок 2.4 – Динаміка виконання бюджету Криворізької міської територіальної громади з 2020 по 2022 рр., тис. грн.
(складено автором за даними [38-40])

У 2020 р. видатки бюджету Криворізької міської територіальної громади перевищували його доходи на -209673,688 тис. грн, що свідчить про наявність від'ємного бюджетного сальдо, або дефіциту бюджету, яке викликано у результаті скороченням надходжень до бюджету й зростанням витрат з нього. Проте виконання бюджету 2021 р. та 2022 р. призвело до зворотної ситуації – профіцит бюджету склав 320568,712 тис. грн та 933036,412 тис. грн відповідно.

3. Аналіз мобілізації фінансових ресурсів задля соціально-економічного розвитку Криворізької міської територіальної громади

В умовах «реформування місцевого самоврядування та децентралізаційних процесів, які відбуваються в Україні і супроводжуються спрямованістю територіальних громад до набуття економічної й адміністративної самостійності, особливу роль відіграє» [41, с. 96] мобілізація фінансових ресурсів, яка є запорукою соціально-економічного розвитку територіальної громади.

Аналізуючи динаміку мобілізації фінансових ресурсів до бюджету Криворізької міської територіальної громади варто зазначити, що у 2022 р. порівнянні з 2020 р. надходження збільшилися на 37%, що склало 2440717,8 тис. грн., разом з тим порівнюючи 2022 р. з 2021 р. фіксується незначне скорочення на 0,02% (-2053,1 тис. грн.) (рис. 3.1).

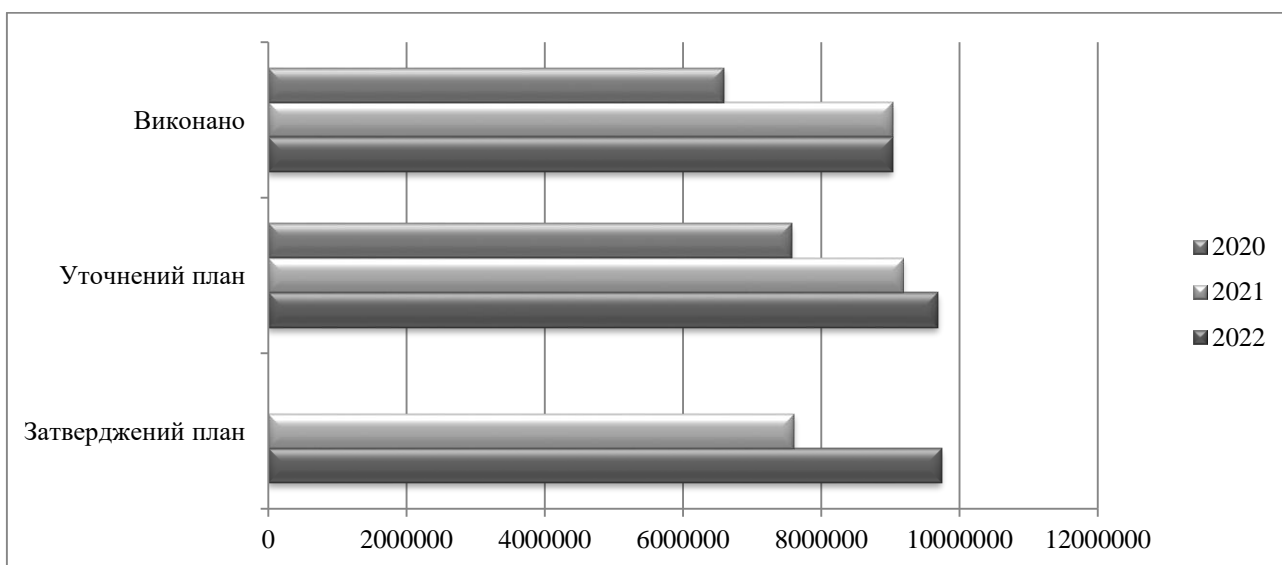

Рисунок 3.1 – Динаміка надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади (планові та затверджені показники), тис. грн. (складено автором за даними [38-40])

Аналіз динаміки надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади свідчить, що податкові надходження збільшувалися протягом всього аналізованого періоду, а саме на 19,5% у 2021 р. у порівнянні з 2020 р. (+996329,5 тис. грн), на 28,4% у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. (+1733450,4 тис. грн). Неподаткові надходження у 2021 р. збільшилися на 37,2% (+74527,9 тис. грн) у порівнянні з 2020 р., проте скоротилися на 6,9% (-18949,5 тис. грн) у 2022 р. Доходи від операцій з капіталом мали протилежну тенденцію – зменшившись на 65,4% у 2021 р., що склало -11103,0 тис. грн., збільшилися у 2022 р. у порівнянні з 2021 р. на 55,2% (+3249,3 тис. грн) (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Динаміка надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2020-2022 рр., тис. грн.*

Показники міського бюджету	2020	2021	Темп приросту до 2020 р.	2022	Темп приросту до 2022 р.
Податкові надходження	5111818	6108147,5	19,5	7841597,9	28,4
Неподаткові надходження	200254,11	274782,012	37,2	255832,51	-6,9
Доходи від операцій з капіталом	16986,2	5883,2	-65,4	9132,5	55,2
Усього доходів власних та закріплених	5349868,2	5 349 868,2	0,0	7895919,7	47,6
Субвенції, дотації, одержані з інших бюджетів	1240576,7	2 625 479,5	111,6	1135243	-56,8
Разом доходів	6590444,9	9 031 162,7	37,0	9031162,7	0,0
Запозичення (відповідно до Угоди про передачу коштів позики між Міністерством фінансів України, Міністерством розвитку громад та територій України, Криворізькою міською радою)	0	0,0	-	0	
Усього надходжень	6590444,9	9 031 162,7	37,0	9031162,7	0,0

*складено автором за даними [38-40]

Найбільшими джерелами надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2022 р. були податкові надходження. Разом з тим, доцільно зауважити, що виконання запланованих показників бюджету за ними не було виконано в повному обсязі. Перевиконання зафіксовано по податку та збору на доходи фізичних осіб на 0,87% (38227,20 тис. грн); податку на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності на 530,22% (27189,50 тис. грн); рентній платі за користування надрами загальнодержавного значення на 13,81 % (32866,80 тис. грн). Бюджетом не було заплановано надходження від податку з власників наземних, водних транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів та акцизного податку з реалізації виробниками та/або імпортерами, разом з тим мобілізовані фінансові ресурси склали 1,00 тис. грн та 118765,90 тис. грн відповідно. Недовиконання бюджету спостерігається за акцизним податком з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції) на 74,03% (-16287,50 тис. грн); акцизним податком з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) на 60,04% (-46833,60 тис. грн); акцизним податком з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів на 13,77% (-25018,90 тис. грн); податком на майно на 12,54% (-318040,70 тис. грн); туристичним збором на 16,71% (-200,90 тис. грн); єдиним

податком на 15,91% (-58289,40 тис. грн); екологічним податком на 40,28% (- 24125,10 тис. грн) (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Податкові надходження бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2022 р. (планові та затверджені показники), тис. грн.*

Податкові надходження	план	факт	Виконання плану	
			%	тис. грн
податок та збір на доходи фізичних осіб	4412000	4450227,2	0,87	38227,20
податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності	5128	32317,5	530,22	27189,50
податок з власників наземних, водних транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів	0	1		1,00
рентна плата за користування надрами загальнодержавного значення	238000	270866,8	13,81	32866,80
акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів (продукції)	22000	5712,5	-74,03	-16287,50
акцизний податок з ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції)	78000	31166,4	-60,04	-46833,60
акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів	181655,1	156636,2	-13,77	-25018,90
акцизний податок з реалізації виробниками та/або імпортерами	0	118765,9		118765,90
податок на майно	2537182	2219141,3	-12,54	-318040,70
туристичний збір	1202,5	1001,6	-16,71	-200,90
єдиний податок	366430,3	308140,9	-15,91	-58289,40
екологічний податок	59900	35774,9	-40,28	-24125,10

* складено автором за даними [38]

Найбільшими джерелами надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2022 р. були податок на доходи фізичних осіб, плата за землю, єдиний та акцизний податки. Їх обсяг склав 91% усіх власних доходів.

Надходження за бюджетоутворюючими джерелами становили: «податок на доходи фізичних осіб – 4,5 млрд грн або 54,7% власних доходів. Виконання плану забезпечено на 100,9%. В умовах війни структура податку змінилася – збільшилися надходження з виплат військовослужбовцям, тоді як надходження із заробітної плати підприємств і суб'єктів бізнесу зменшилися; плата за землю –

2,2 млрд грн або 27,2% власних доходів та 87,5% від планових показників на рік. Недоотримання надходжень за цим джерелом пояснюється впливом воєнного стану на платоспроможність платників; єдиний податок – 423,8 млн грн, що на 76,2 млн грн менше планових показників» [34]. Це пов'язано з тим, що в період дії воєнного стану на законодавчому рівні надано можливість платникам I та II групи податків не сплачувати єдиний податок, а платникам III групи – сплачувати податок за спеціальною ставкою 2% (замість діючих 3% та 5%); «акцизний податок – 312,3 млн грн, 110,9% до плану або на 30,6 млн грн більше плану звітного періоду, за рахунок зростання обсягів реалізації тютюнових виробів через зростання їх вартості; рентна плата за користування надрами – 270,9 млн грн, що складає 113,8% до плану за рахунок її авансового внеску; екологічного податку підприємствами сплачено в сумі 35,8 млн грн, що складає лише 59,7% до плану» [34] (рис. 3.2). У порівнянні з відповідним періодом минулого року надходження зменшилися на 27,2 млн грн через скорочення обсягів викидів у атмосферне повітря забруднюючих речовин та обсягів розміщення відходів на території міста у зв'язку зі зменшенням промисловими підприємствами міста обсягу виробництва промислової продукції.

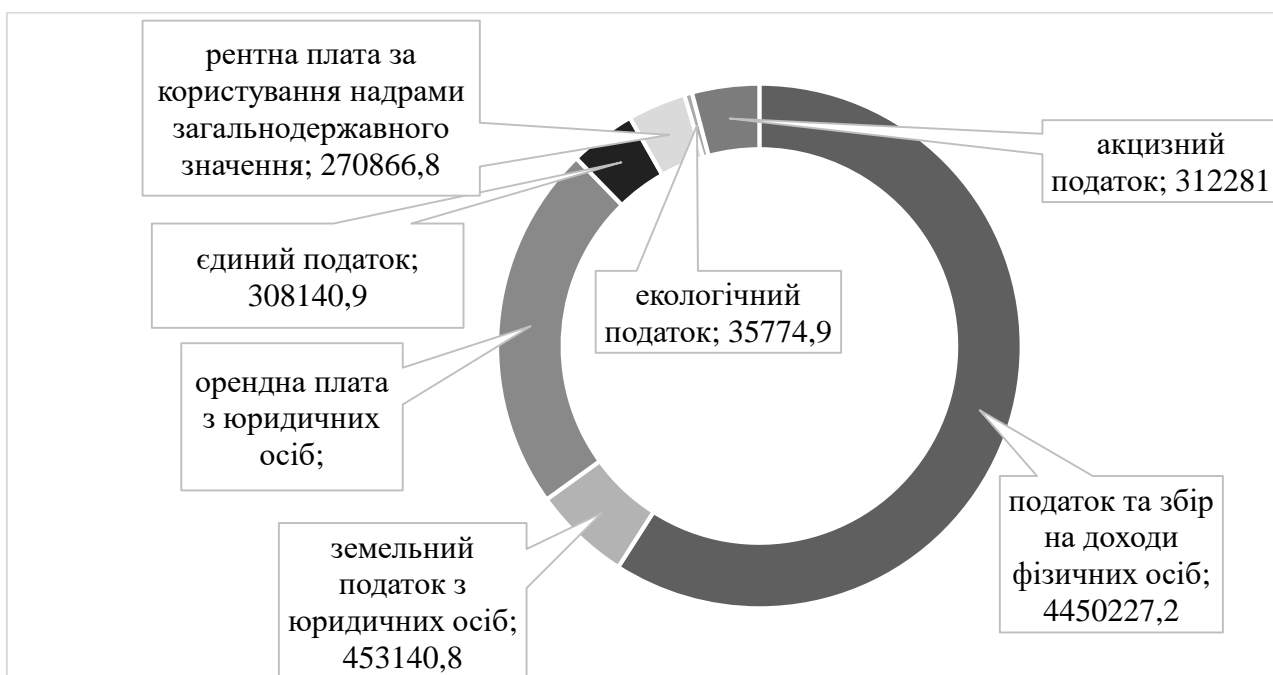

Рисунок 3.2 – Надходження за бюджетоутворюючими джерелами у 2022 р. до бюджету Криворізької міської територіальної громади, тис. грн. (складено автором за даними [38])

У число найбільших джерел надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2021 р. входили податок на доходи фізичних осіб,

податки на майно, єдиний та акцизний. Саме вони забезпечували бюджету Криворізької міської територіальної громади 90% усіх власних коштів.

Надходження за бюджетоутворюючими джерелами у 2021 р. становили: «податок на доходи фізичних осіб – 3,7 млрд грн або 55,2% власних доходів. У порівнянні з 2020 р. обсяги податку на доходи фізичних осіб збільшилися на 415,1 млн грн або на 12,8% у зв'язку з підвищенням розміру мінімальної заробітної плати та середньої заробітної плати на підприємствах міста; плата за землю – 1,5 млрд грн або 23% власних доходів; єдиний податок – 463,4 млн грн, що на 16,5 млн грн більше планових показників» [35]. Це пов'язано зі збільшенням кількості платників на 1067 осіб. У порівнянні з 2020 р. надходження цього податку збільшилися на 88,7 млн грн або на 23,7% за рахунок платників II групи, ставки податку яких залежать від мінімальної заробітної плати згідно з законодавством, а також за рахунок платників III групи, доходи яких зросли на 23,1%; акцизний податок – 285,2 млн грн, що складає 101,8% до плану; рентна плата за надра – 196,6 млн грн або на рівні запланованих показників. У порівнянні з 2020 р. надходження рентної плати збільшилися в 2,1 рази за рахунок зростання ставок на законодавчому рівні; плата за надання адміністративних послуг – 24,8 млн грн, що на 3,6% більше, ніж заплановано (рис. 3.3). Перевиконання плану відбулося у зв'язку зі збільшення кількості наданих послуг.

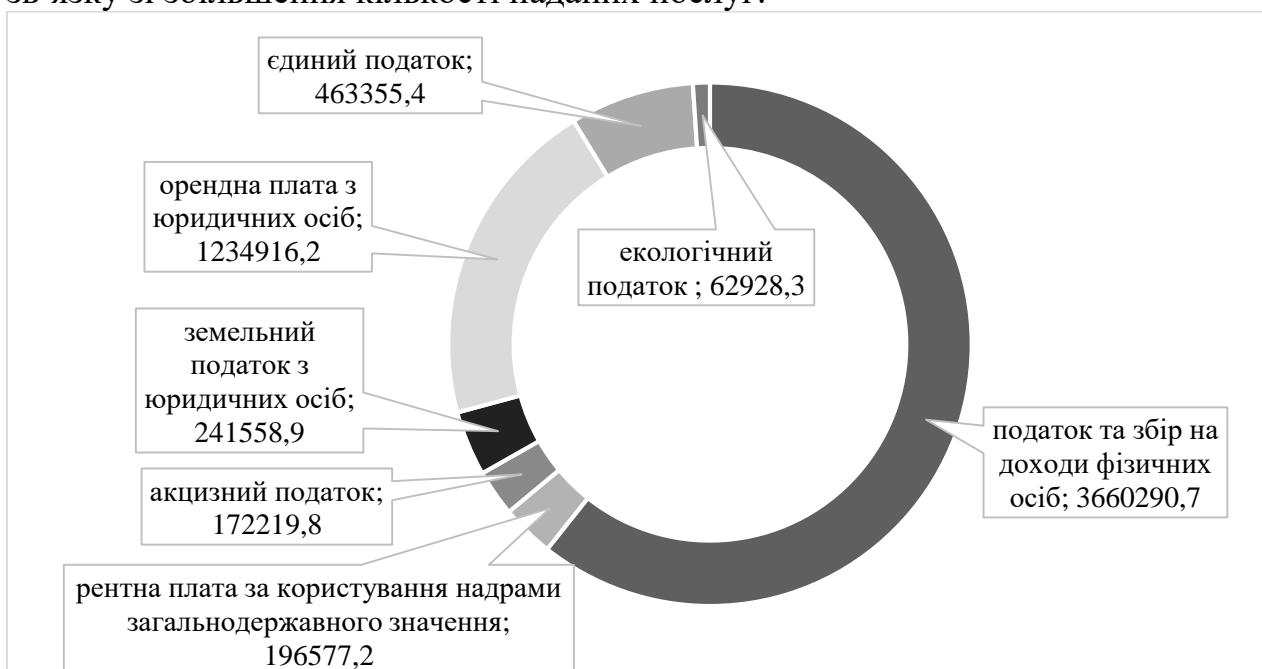

Рисунок 3.3 – Надходження за бюджетоутворюючими джерелами у 2021 р. до бюджету Криворізької міської територіальної громади, тис. грн. (складено автором за даними [39])

У спеціальному фонді бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2021 р. власні надходження до бюджету розвитку склали 6,0 млн грн, у

тому числі за рахунок коштів від відчуження майна на суму 5,9 млн грн, від пайової участі в розвитку інфраструктури міста – 129,4 тис. грн та ін. Екологічного податку підприємствами сплачено в сумі 62,9 млн грн або 105,1% до плану.

У бюджет Криворізької міської територіальної громади у 2020 р. мобілізовано 6,7 млрд грн, у тому числі до загального фонду – 6,4 млрд грн, спеціального фонду – 0,3 млрд грн. Надходження за бюджетоутворюючими джерелами становили: «податок на доходи фізичних осіб – 3,2 млрд грн або 62,4% власних доходів загального фонду. Невиконання плану на 731,8 млн грн обумовлено недосягненням запланованого підвищення заробітної плати на підприємствах міста; плата за землю – 1,1 млрд грн або 20,4% власних доходів загального фонду» [36]. Невиконання запланованих показників на 264,4 млн грн відбулося внаслідок «звільнення землекористувачів від сплати за землю за березень 2020 р. згідно із Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникнення і поширення коронавірусної хвороби (COVID-19)» та за листопад 2020 р. згідно з рішенням міської ради від 20.11.2020 №5059 «Про податкові канікули для малого й середнього бізнесу, що постраждав від карантинних обмежень»; єдиний податок – 374,7 млн грн, що на 57,7 млн грн менше планових показників, у зв'язку з впливом карантинних заходів на функціонування суб'єктів господарювання» [36] (рис. 3.4).

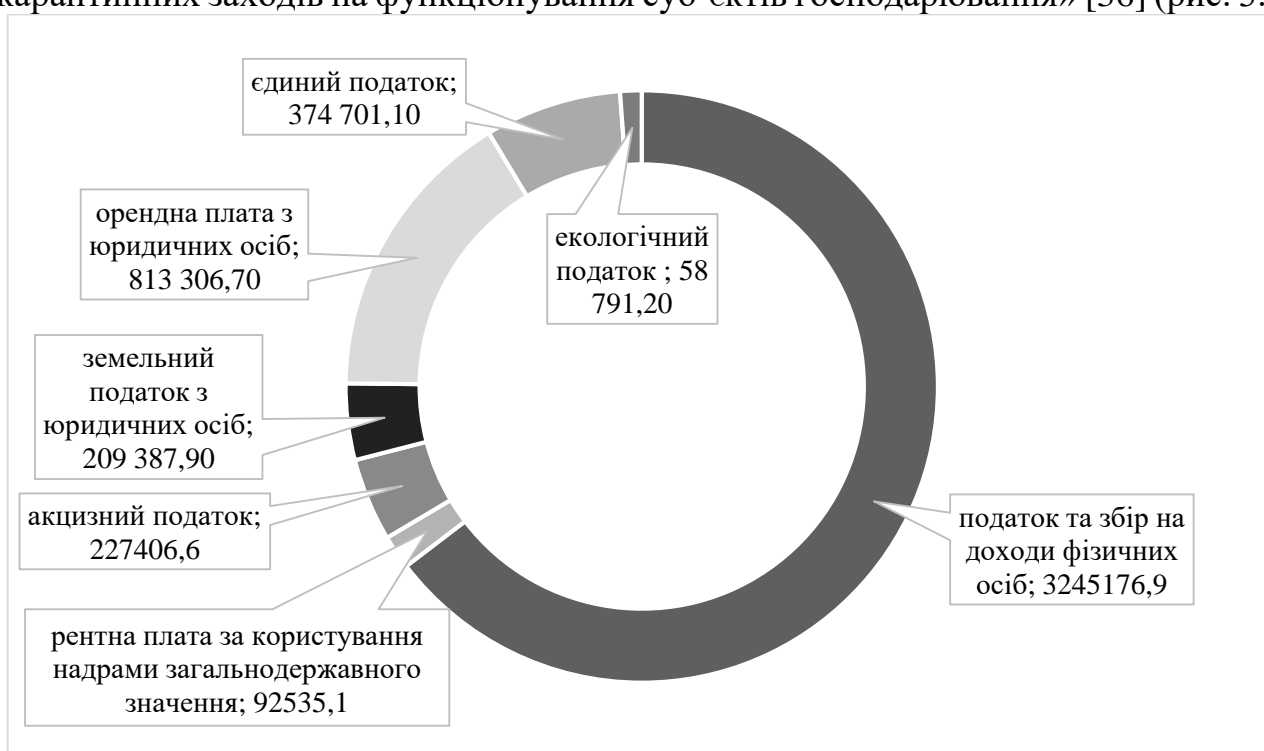

Рисунок 3.4 – Надходження за бюджетоутворюючими джерелами у 2020 р. до бюджету Криворізької міської територіальної громади, тис. грн. (складено автором за даними [40])

Відбулося зниження темпу росту доходів платників III групи (109,5%), тоді як за 2019 р. приріст складав 131,7%. Платники I та II груп, діяльність яких була обмежена в період карантину, сплачували податок за зменшеними ставками; плата за надання адміністративних послуг – 18,4 млн грн, що на 3,3 млн грн менше, ніж заплановано, у зв'язку з дистанційним обслуговуванням у період карантину; акцизний податок – 264,1 млн грн, що на 35,9 млн грн або на 15,7% більше плану звітного періоду за рахунок збільшення обсягів реалізації алкоголю та тютюну, а також виробленого й увезеного на територію України пального; рентна плата за надра – 92,5 млн грн, що на 24 млн грн більше, ніж планувалося, за рахунок збільшення ставки за видобування залізної руди з 8% до 11-12%; інші податки, збори та платежі – 146,1 млн грн або 2,8% від обсягу власних доходів загального фонду.

У спеціальному фонді бюджету міста 2020 р. власні надходження до бюджету розвитку склали 22,6 млн грн або 115,1% до уточненого плану (19,7 млн грн), у тому числі за рахунок коштів від відчуження майна на суму 10,6 млн грн, від продажу землі – 6,4 млн грн та пайової участі в розвитку інфраструктури міста – 5,7 млн грн.

Виконання плану надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2020 р. свідчить про недовиконання у частині податкових надходжень на 15,9% (-967288,2 тис. грн), субвенцій, дотацій, одержаних з інших бюджетів на 0,2% (-2805,3 тис. грн), запозичень відповідно до Угоди про передачу коштів позики між Міністерством фінансів України, Міністерством розвитку громад та територій України, Криворізькою міською радою на 100% (-8685,6 тис. грн).

Разом з тим, зафіксовано перевиконання у частині неподаткових надходжень на 1,4% (+2769,1 тис. грн), доходів від операцій з капіталом на 18,9% (+2 701,6 тис. грн). В цілому у 2020 р. мобілізація фінансових ресурсів до бюджету м. Кривий Ріг була недовиконана на 12,8%.

Виконання плану надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2021 р. свідчить про наявність недовиконання у частині податкових надходжень на 1,6% (-100255,5 тис. грн), доходів від операцій з капіталом на -17,9% (-1284,23 тис. грн), субвенцій, дотацій, одержаних з інших бюджетів на 0,2% (-2805,3 тис. грн), запозичень відповідно до Угоди про передачу коштів позики між Міністерством фінансів України, Міністерством розвитку громад та територій України, Криворізькою міською радою на 100% (54793 тис. грн).

Разом з тим, зафіксовано перевиконання у частині неподаткових надходжень на 2,1% (+5565,7 тис. грн). В цілому у 2021 р. мобілізація фінансових ресурсів до бюджету м. Кривий Ріг була недовиконана на 1,7% (-155471,92 тис. грн) (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Виконання планових надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2020-2022 рр., тис. грн.*

Показники міського бюджету	2020		Виконання плану	2021		Виконання плану	2022		Виконання плану
	план	факт		план	факт		план	факт	
Податкові надходження	6079106,2	5111818	-15,9	6208403	6108147,5	-1,6	7901497,9	7629752,2	-3,44
Неподаткові надходження	197 484,9	200254	1,4	269216,3	274782,01 2	2,1	236448,71	255833	8,20
Доходи від операцій з капіталом	14 284,6	16986,2	18,9	7167,43	5883,2	-17,9	4585	9132,5	99,18
Усього доходів власних та закріплених	6312815,3	5349868	-15,2	6503893	6407736,3	-1,5	8146435,6	7895920	-3,08
Субвенції, дотації, одержані з інших бюджетів	1243382	1240577	-0,2	2627948,2	2625479,5	-0,1	1136661,3	1135243	-0,12
Разом доходів	7556197,3	6590445	-12,7	9131841,6	9031162,7	-1,1	9283096,9	9031163	-2,71
Запозичення**	8685,6	0	-100	54793	0	-100,0	410022,2	0	-100,0
Усього надходжень	7564882,9	6590445	-12,8	9186634,6	9031162,7	-1,7	9693119,1	9031163	-6,83

*складено автором за даними [38-40]

**відповідно до Угоди про передачу коштів позики між Міністерством фінансів України, Міністерством розвитку громад та територій України, Криворізькою міською радою

Виконання плану надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади у 2022 р. свідчить про наявність недовиконання у частині податкових надходжень на 3,44% (-271745,7 тис. грн), субвенцій, дотацій, одержаних з інших бюджетів на 0,12% (-1418,3 тис. грн), запозичень відповідно до Угоди про передачу коштів позики між Міністерством фінансів України, Міністерством розвитку громад та територій України, Криворізькою міською радою на 100% (-410022,2 тис. грн). Разом з тим, зафіксовано перевиконання у частині доходів від операцій з капіталом на 99,18% (+4547,5 тис. грн), неподаткових надходжень на 8,2% (+19383,798 тис. грн). В цілому у 2022 р. мобілізація фінансових ресурсів до бюджету м. Кривий Ріг була недовиконана на 6,83% (- 661956,412 тис. грн).

ВИСНОВКИ І РЕКОМЕНДАЦІЇ

У кваліфікаційній роботі здійснено вирішення поставленої мети – проведено аналіз існуючих джерел фінансових надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади, а також надано рекомендації з їх мобілізації задля соціально-економічного розвитку громади. На підставі отриманих результатів сформульовано такі висновки:

1. Обґрунтовано важливу роль мобілізації фінансових ресурсів у місцевому економічному розвитку, фінансовому забезпеченні розвитку територіальних громад в умовах фінансової децентралізації та адміністративно-територіальної реформи.

2. Запропоновано та апробовано структурно-логічну схему послідовності дослідження терміну «мобілізація фінансових ресурсів» шляхом послідової ідентифікації понять «фінанси», «фінансові ресурси», «мобілізація ресурсів».

3. Висвітлено класифікацію фінансових ресурсів місцевого соціально-економічного розвитку територіальних громад за наступними класифікаційними ознаками: територіальне походження, регулярність використання, економічний зміст способів залучення.

4. Визначено фінансові ресурси місцевого соціально-економічного розвитку територіальних громад за способом мобілізації, а саме: бюджетні, інвестиційні, кредитні та грантові. Надано їх визначення та доцільність використання. Так, бюджетні ресурси запропоновано визначати як «кошти бюджетів міст і бюджетів вищих рівнів, що спрямовані на фінансування потреб соціально-економічного розвитку і не зумовлюють боргових зобов'язань» [26]; кредитні ресурси – як «боргові зобов'язання на умовах строковості, платності та поворотності» [26]; грантові ресурси – як «ресурси, надані для фінансування потреб МЕР у вигляді МТД, грантів міжнародних донорських організацій, благодійних внесків і добровільних пожертв» [26]; інвестиційні ресурси – як «ресурси, залучені до місцевої економіки заради створення нових активів, спрямовані на реалізацію певного проєкту безпосередньо, а не через місцевий бюджет» [26].

5. Висвітлено основні бар'єри, які перешкоджають мобілізації грантових коштів задля місцевого соціально-економічного розвитку громад: невідповідність вітчизняної моделі місцевого самоврядування вимогам європейського адміністративного простору; обмеження органів місцевого самоврядування у праві на здійснення діяльності із міжнародного співробітництва; неспроможність посадових осіб органів місцевого самоврядування реалізувати міжнародні програми фінансування проєктів на засадах співфінансування; вжиті органами місцевого самоврядування заходи зі зменшення витрат.

6. Досліджено нормативно-правову базу регулювання фінансів територіальних громад.

7. Ґрунтовно проаналізовано показників податково-бюджетної діяльності виконавчого комітету Криворізької міської ради, а саме: динаміку доходів бюджету, динаміку видатків бюджету, Витрати бюджету Криворізької міської територіальної громади за загальним та спеціальним фондом у 2020-2022 рр., динаміку виконання бюджету Криворізької міської територіальної громади з 2020 по 2022 рр. Зроблено висновок, що У 2020 р. видатки бюджету Криворізької міської територіальної громади перевищували його доходи на -209673,688 тис. грн, що свідчить про наявність від'ємного бюджетного сальдо, або дефіциту бюджету, яке викликано у результаті скороченням надходжень до бюджету й зростанням витрат з нього. Проте виконання бюджету 2021 р. та 2022 р. призвело до зворотної ситуації – профіцит бюджету склав 320568,712 тис. грн та 933036,412 тис. грн відповідно.

8. Здійснено аналіз мобілізації фінансових ресурсів задля соціально-економічного розвитку Криворізької міської територіальної громади. Визначено, що традиційно найбільшими джерелами надходжень до бюджету Криворізької міської територіальної громади є: податок на доходи фізичних, плата за землю, єдиний податок, акцизний податок, рентна плата за користування надрами, екологічний податок.

9. Запропоновано використання диверсифікованих інструментів (механізмів) мобілізації фінансових ресурсів задля соціально-економічного розвитку громади: 1) інвестиційні механізми мобілізації фінансових ресурсів розвитку територіальної громади (корпоратизація комунальних підприємств, компенсація впливу, державно-приватне партнерство, фінансовий лізинг); 2) грантові механізми фінансування місцевого соціально-економічного розвитку (міжнародна технічна допомога, ендавмент, краудфандинг); кредитні механізми фінансування місцевого соціально-економічного розвитку (місцеві запозичення, безоблігаційні позики, місцеві гарантії, кредити міжнародних фінансових організацій).

Оскільки війна зумовила формування нової реальності для територіальних громад і нові виклики для органів місцевого самоврядування. В умовах щоденної роботи громад над проблемами поточного життєзабезпечення вкрай важливо зуміти мобілізувати фінансові ресурси задля місцевого соціально-економічного розвитку.

В контексті сьогоденної ситуації метою діяльності органів місцевого самоврядування повинно стати відновлення місцевої економіки і сприяння плавному переходу від екстреного реагування до досягнення визначених стратегічних цілей соціально-економічного розвитку громади, зокрема через впровадження диверсифікованих інструментів мобілізації фінансових ресурсів, саме. Отже, доцільним вбачається запропонувати використання наступних

інструментів (механізмів) мобілізації фінансових ресурсів задля соціально-економічного розвитку громади:

1) інвестиційні механізми мобілізації фінансових ресурсів розвитку територіальної громади:

– корпоратизація комунальних підприємств – «механізм залучення додаткових надходжень шляхом передачі корпоративних прав на унітарне комунальне підприємство (або частини таких прав) приватним інвесторам та його перетворення на корпоративне. Корпоратизацію комунальних підприємств часто використовують у перехідних економіках, де існує потреба перевести комунальні активи у приватну власність і залучити інвестиції. Залежно від потреб, громада може зберегти права власності на комунальне підприємство, але водночас позбутися відповідальності за його зобов'язання, залучити до підприємства інвестиційні кошти, але зберегти за собою контрольні чи блокувальні повноваження або повністю приватизувати комунальне підприємство» [42];

– компенсація впливу – механізм, «що дає змогу синхронізувати темпи розвитку інфраструктури з динамікою житлової та комерційної забудови, а також компенсувати негативний вплив зовнішніх чинників на територію, наприклад, промислового забруднення довкілля. Механізми, що можуть бути задіяні: щодо впливу на інфраструктуру – пайова участь; екологічні – формуванням фонду охорони навколишнього природного середовища та фінансуванням з нього відповідних заходів; щодо використання земель сільсько- чи лісогосподарського призначення, що знаходяться на території населеного пункту, не за цільовим призначенням – відповідні відшкодування» [42];

– державно-приватне партнерство – «стале співробітництво між органами влади, зокрема й місцевого рівня, та підприємствами приватного сектору з метою генерування ресурсів для реалізації інфраструктурних проектів. У межах державно-приватного партнерства (ДПП) відбувається розподіл видатків, ризиків та майбутніх прибутків між публічним і приватним учасниками партнерства. Застосування цього механізму дає змогу органам влади забезпечувати потреби економічного розвитку за рахунок інвестиційних коштів, не втрачаючи впливу на об'єкти інфраструктури та контролю за ними» [42].

Переваги ДПП для органів влади у досягненні публічних цілей (основних завдань, які стоять перед ними) досягаються завдяки: «можливості зменшення бюджетних видатків на розвиток і запровадження нової інфраструктури; прискорення будівництва необхідного об'єкту у порівнянні з термінами, якби інвестиції були винятково публічними; можливості використання управлінської експертизи приватного сектору щодо менеджменту великих проектів; отримання доступу до запровадження сучасних технологій, розроблених чи придбаних приватними компаніями; залучення різноманітних фінансових ресурсів для реалізації проекту через посередництво бізнес-структур» [42].

Обмеження ДПП: «складність використання інструменту з правового, організаційного, адміністративного та фінансового поглядів; високі витрати на етапі підготовки проекту (розробка ТЕО, консультанти, юристи, аудиторів, підготовка та проведення конкурсу); довготривалість реалізації проектів у межах ДПП та неможливість урахувати всі потенційні ризики від укладення договору; Неможливість зміни протягом усього строку дії договору, укладеного в рамках ДПП, цільового призначення та форми власності об'єктів; потенційно висока небезпека значних витрат держави та/або ОМС у разі розірвання договору ДПП» [43];

– фінансовий лізинг – «інструмент, який дозволяє залучати фінансові ресурси приватного сектору для розвитку матеріально-технічної бази комунального господарства (громадського транспорту, збору й вивезення ТПВ та ін.), оновлення високовартісного обладнання закладів охорони здоров'я, освіти тощо, модернізації та створення об'єктів ЖКГ (мереж і об'єктів тепло-, енерго-, водопостачання, будівництва житла, об'єктів соціальної інфраструктури, поводження з відходами тощо)» [44].

Перевагами, які може отримати орган місцевого самоврядування від використання фінансового лізингу як інструменту економічного розвитку, є: «продовження у часі виплат за користування майном на умовах поступової сплати коштів; можливість чіткого обумовлення умов договору; здійснюється без процедури публічних закупівель; після закінчення терміну дії договору фінансового лізингу та виплати усіх лізингових платежів об'єкт лізингу переходить у комунальну власність; на об'єкт лізингу не може бути накладене стягнення або арешт; лізингодавець здійснює технічне обслуговування об'єкту лізингу впродовж терміну його експлуатації» [44].

2) грантові механізми фінансування місцевого соціально-економічного розвитку:

– міжнародна технічна допомога – це «ресурси, які, відповідно до міжнародних договорів, надаються донорами (урядами іноземних держав, уповноваженими організаціями, а також міжнародними організаціями) на безоплатній та безповоротній основі для вирішення пріоритетних завдань суспільної трансформації та економічного розвитку. Надається у вигляді майна, робіт чи послуг, інтелектуальної власності, а також фінансових ресурсів. Цей механізм відіграє важливу роль у забезпеченні потреб економічного розвитку багатьох територій у країнах, що розвиваються чи знаходяться в стані трансформації» [42];

– ендаумент – цільовий фонд, «призначений для використання у некомерційних цілях, зазвичай з метою фінансування організацій та ініціатив у сфері освіти, охорони здоров'я або культури, що наповнюється за рахунок благодійних пожертв. Цей механізм фінансування потреб місцевого соціально-

економічного розвитку, насамперед щодо розвитку трудового потенціалу, широко використовується у економічно розвинутих країнах світу» [42];

– краудфандинг – «публічний збір коштів серед значної кількості фізичних осіб та організацій на добровільній основі з метою реалізації конкретного проєкту (або підтримки певної інституції), ініціаторами якого є фізичні особи, організації, органи місцевого самоврядування та інші» [44].

Особливостями краудфандингу, які характеризують його відмінність від інших, схожих інструментів акумулювання фінансових ресурсів (зокрема, самооподаткування), є: «цільовий характер збору коштів; прозорість процесу збору; добровільність внесення коштів та суми внеску; чітко встановлені часові межі краудфандингу» [44].

Залежно від цілі, на досягнення якої збирають кошти, орган місцевого самоврядування може використовувати такі види краудфандингу: «проєктний краудфандинг – спрямований на реалізацію визначеного проєкту або вирішення окремого завдання програми; інституційний краудфандинг – збір коштів здійснюється з метою постійної підтримки певної інституції, організації чи ініціативи; спільнотний краудфандинг – передбачає об'єднання (формальне або неформальне) людей як співінвесторів проєкту на одразовій або постійній основі» [44].

3) кредитні механізми фінансування місцевого соціально-економічного розвитку:

– місцеві запозичення – це «сукупність відносин між органом місцевого самоврядування та фізичними і юридичними особами, що передбачають залучення коштів від юридичних та фізичних осіб та виникнення боргових зобов'язань органу місцевого самоврядування як позичальника грошових коштів. Місцеві запозичення здійснюються з метою фінансування бюджету розвитку та використовуються для створення, приросту чи оновлення стратегічних об'єктів довготривалого користування або об'єктів, які забезпечують виконання завдань міських рад, спрямованих на задоволення інтересів територіальних громад» [42].

Залежно від способу здійснення запозичень, розрізняють такі їх основні форми: «кредити, що залучаються органами місцевого самоврядування від банківських та інших фінансових установ; облігаційні позики, що передбачають емісію муніципальних облігацій; вексельна позика, що передбачає емісію короткострокових казначейських векселів та казначейських зобов'язань (в Україні – лише держава); взаємні позики органів місцевого самоврядування (у нас заборонено), казначейські позики (а також середньострокові позики з єдиного казначейського рахунку)» [42].

– безоблігаційні позики – «механізм залучення до місцевих бюджетів фінансових ресурсів від комерційних банків, установ муніципального кредитування, інших фінансових інституцій на умовах платності, строкості й поворотності. Безоблігаційні позики можуть залучатись на різний термін, у т. ч.

для покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів. Позики, що залучаються на середньо- чи довгостроковий термін, переважно використовуються для фінансування конкретних проектів» [32].

– місцеві гарантії – «механізм залучення позикових ресурсів суб'єктами господарювання (як публічного, так і приватного сектору), що здійснюють свою діяльність на певній території, у якому місцева рада бере на себе зобов'язання повного або часткового погашення основної суми боргу чи процентних виплат у разі неспроможності такого суб'єкта господарювання виконати свої боргові зобов'язання. Місцеві гарантії надаються на умовах платності, строковості та майнового забезпечення за рішенням органу місцевого самоврядування. Місцеві гарантії широко використовуються містами у економічно розвинутих країнах для підтримки розвитку місцевого бізнесу» [42].

– кредити міжнародних фінансових організацій – «позикові кошти, що надаються міжнародними фінансовими організаціями на потреби місцевого економічного розвитку. Кредити міжнародних фінансових організацій зазвичай характеризуються пільговими умовами кредитування (за зниженими процентними ставками, із пільговим періодом погашення кредиту, тривалим періодом користування залученими коштами тощо), а також цільовим призначенням коштів (у більшості країн Східної та Центральної Європи вони перш за все використовуються для реалізації різноманітних проектів у сфері місцевого економічного розвитку)» [44].

Таким чином, перелік механізмів мобілізації фінансових ресурсів задля соціально-економічного розвитку громади, який сьогодні використовується у світовій практиці, є досить широким. Кожна ОТГ має притаманний лише їй, набір можливостей та проблем, тому мусить застосовувати індивідуальний підхід до вибору механізмів фінансування свого соціально-економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Строкович Г.В., Гончарук С.В. Взаємозв'язок економічних категорій "фінанси", "фінансування", "фінансове забезпечення", "фінансові ресурси". Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 16(2). С. 113-120.
2. Венгер В.В. Фінанси: навчальний пос. К.: Центр учбової літератури, 2019. 432 с.
3. Фінанси для фінансистів: підручник / О.А. Шеремет, І.В. Дем'яненко, К.В. Багацька [та ін.] за заг. ред. Т.А. Говорушко. К. : «Центр учбової літератури», 2013. 612 с.
4. Стасюк Н.Л. Фінанси: навчальний пос. Вінниця: ВНТУ, 2018. 256 с.
5. Боді З. Фінанси: Пер. з англ. / З. Боді, Р. Мертон. К, 2020. 600 с.
6. Gitman L.J. Basic Managerial Finance. 2-nd ed. Harper & Row, 1989. P. 4.
7. Фінансове право України: навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / Л.К. Воронова, М.П. Кучерявенко, Н.Ю. Пришва та ін.; за ред. Л.К. Воронової. Київ: Правова єдність, 2009. 395 с.
8. Фінансове право: навч. посіб. / М.Г. Волощук, Т.О. Карабін, М.В. Менджул. Вид. 3-тє, допов. та перероб. Ужгород: Видавництво Олександри Гаркуші, 2017. 244 с.
9. Parker R.H. Macmillan Dictionary of Accounting. 2-nd ed. The Macmillan Press LTD, 2002. С. 120.
10. Бондаренко О.С. Розвиток фінансової науки у напрямі управління фінансовими потоками підприємств. Економіка та держава. 2015. № 5. С. 62–66.
11. Фінансово-економічний словник: словник-довідник / Юнін О. С., Круглова О.О., Савельєва М.О. та ін. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2018. 164 с.
12. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник. Львів: Вид-во Держ. ун-ту "Львівська політехніка". 1996. 384 с.
13. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.1. Київ: Академія, 2000. 864 с.
14. Василик О.Д. Теорія фінансів: підруч. Київ: НІОС, 2020. 416 с.
15. Козинець І.Г., Берднік С.С. Співвідношення понять "фінанси" та "фінансові ресурси". Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». С.112-116. URL: <http://surl.li/nnifk>
16. Музика-Стефанчук О.А. Фінансове право: навч. посібник. Київ: Атака, 2007 263 с.
17. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи: монографія / [І.В. Абрамова, О.М. Віленчук, Д.І. Дема та ін.]; за ред. проф. Д.І. Деми. Житомир: ЖНАЕУ, 2015. 364 с.
18. Белолипецький В.Г. Удосконалення механізму реорганізації управління фінансовими ресурсами підприємств. Фінанси України. 2004. № 9. С. 112–118.

19. Базилевич В.Д. Державні фінанси. К.: Аті-ка, 2002. С. 15.
20. Білоусова О.С. Фінансове планування на підприємствах: теорія, методологія та практика. НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. К., 2012. 388 с.
21. Гудзь О.Є. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств: монографія. К.: ННЦ ІАЕ, 2007. С. 26.
22. Павлюк К. В. Фінансові ресурси держави: монографія. К.: НІОС, 2008. 176 с.
23. Худолій Л.М. Теорія фінансів: навчально-методичний посібник. Київ, вид-во Європейського університету, 2013. 167 с.
24. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
25. Тимошенко О.В. Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування в умовах фінансової незалежності територіальних громад. Економіка та держава. 2010. № 1. С. 72-74.
26. Балдич Н., Гринчук Н., Ходько Н. та ін. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування: практичний посібник URL: <http://surl.li/nnifs>
27. Кириленко О., Малиняк Б., Письменний В., Русін В. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади. Асоціація міст України. К., ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 396 с.
28. Конституція України. URL: <http://surl.li/gdyl>
29. Бюджетний кодекс України. URL: <http://surl.li/agrwl>
30. Податковий кодекс України. URL: <http://surl.li/ocys>
31. Закон України «Про місцеві державні адміністрації». URL: <http://surl.li/bldfy>
32. Сторонянська І., Патицька Х., Дуб А. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: антикризові інструменти у воєнний і післявоєнний період: посібник. URL: <http://surl.li/geoll>
33. Рішення Криворізької міської ради №812 від 26.08.2016 Про внесення змін до рішення міської ради від 27.01.2016 №173 «Про затвердження положення про виконавчий комітет Криворізької міської ради»
34. Рішення Криворізької міської ради № 1644 від 31.01.2023 Про затвердження звіту про виконання у 2022 році Програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017-2023 роки
35. Рішення Криворізької міської ради № 1177 від 23.02.2022 Про затвердження звіту з виконання у 2021 році Програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017-2022 роки
36. Рішення Криворізької міської ради № 230 від 24.02.2021 Про затвердження звіту з виконання у 2020 році Програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017-2022 роки

37. Рішення міської ради Криворізької міської ради №4413 від 29.01.2020 Про затвердження звіту з виконання у 2019 році Програми економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017-2022 роки

38. Рішення Криворізької міської ради № 1647 від 31.01.2023 Про затвердження звіту щодо виконання бюджету Криворізької міської територіальної громади за 2022 рік

39. Рішення Криворізької міської ради №1063 від 26.01.2022 Про затвердження звіту щодо виконання бюджету Криворізької міської територіальної громади за 2021 рік

40. Рішення Криворізької міської ради №237 від 24.02.2021 Про затвердження звіту щодо виконання міського бюджету міста Кривого Рогу за 2020 рік

41. Булавинець В.М., Карпишин Н.І. Фінансовий потенціал територіальних громад: сучасний стан і перспективи. Світ фінансів. 2019. № 4 (61). С. 96-110.

42. Борщ Г.А., Вакуленко В.М., Гринчук Н.М., Дехтяренко Ю.Ф., Ігнатенко О.С., Куйбіда В.С., Ткачук А.Ф., Юзефович В.В. Ресурсне забезпечення об'єднаної територіальної громади та її маркетинг: навч. посіб. К.: 2017. 107 с.

43. Балдич Н., Гринчук Н., Ходько Н. та ін. Місцевий економічний розвиток: моделі, ресурси та інструменти фінансування: практичний посібник. Видання «Інвестиційні інструменти фінансування МЕР». URL: <http://surl.li/mwukb>

44. Сторонянська І., Патицька Х., Дуб А. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: антикризові інструменти у воєнний і післявоєнний період: посібник. URL: <http://surl.li/geoll>

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Перелік основних нормативно-правових актів, які регламентують управління фінансами територіальних громад

Видавець	Нормативно-правовий документ	Дата і номер реєстрації
1	2	3
Верховна Рада України	Бюджетний кодекс України	8 липня 2010 року № 2456-VI
	Податковий кодекс України	2 грудня 2010 року № 2755-VI
	Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»	21 травня 1997 року № 280/97-ВР
	Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад»	5 лютого 2015 року № 157-VIII
	Закон України «Про засади державної регіональної політики»	5 лютого 2015 року № 156-VIII
	Закон України «Про співробітництво територіальних громад»	17 червня 2014 року № 1508-VII
	Закон України «Про здійснення державних закупівель»	10 квітня 2014 року № 1197-VII
Кабінет Міністрів України	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ»	28 лютого 2002 року № 228
	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів»	29 грудня 2010 року № 1204
	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів на вкладних (депозитних) рахунках у банках»	12 січня 2011 року № 6
	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів»	15 грудня 2010 року № 1132
	Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку проведення інспектування Державною фінансовою інспекцією, її територіальними органами»	20 квітня 2006 року № 550
	Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі»	14 вересня 2002 року № 538-р

Продовження табл. А.1

Міністерство фінансів України	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів»	6 червня 2012 року № 687
	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку казначейського обслуговування місцевих бюджетів»	23 серпня 2012 року № 938
	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо здійснення оцінки ефективності бюджетних програм»	17 травня 2011 року № 608
	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Примірного переліку результативних показників бюджетних програм для місцевих бюджетів за видатками, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів»	27 липня 2011 року № 945
	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку реєстрації та обліку бюджетних зобов'язань розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів в органах Державної казначейської служби України»	2 березня 2012 року № 309
	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Стандартів внутрішнього аудиту»	4 жовтня 2011 року № 1247
	Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку призупинення бюджетних асигнувань»	15 травня 2002 року № 319

Додаток Б

Таблиця Б.1 – Перелік міських цільових програм, які планується реалізовувати в м. Кривий Ріг станом на 2021 р.

№ з/п	Найменування	Початок	Завершення
1	2	3	4
1	Міська комплексна програма «Стоп-інфаркт» на 2016 – 2021 рр.	2016	2021
2	Міська міжгалузева комплексна програма «Здоров'я нації» у м. Кривому Розі на 2017 – 2021 рр.	2017	2021
3	Міська програма містобудівної діяльності та створення геоінформаційної електронної містобудівної кадастрової системи м. Кривий Ріг на 2004 – 2022 рр..	2004	2022
4	Міська програма вирішення екологічних проблем Кривбасу та поліпшення стану навколишнього природного середовища на 2016 – 2025 роки	2016	2025
5	Програма поповнення та використання матеріального резерву для запобігання, ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного й природного характеру та їх наслідків у місті Кривому Розі на 2016 – 2021 роки	2016	2021
6	Програма залучення інвестицій та розвитку міжнародної співпраці в м. Кривому Розі на 2016 – 2021 роки	2016	2021
7	Програма розвитку системи цивільного захисту в м. Кривому Розі на 2016 – 2021 роки	2016	2021
8	Програма розвитку промислового туризму в місті Кривому Розі на 2016 – 2021 роки	2016	2021
9	Програма реалізації державної та місцевої політики поліпшення становища дітей, молоді, жінок і сім'ї у м. Кривому Розі на 2017–2022 роки	2017	2022
10	Програма економічного та соціального розвитку м. Кривого Рогу на 2017–2022 роки	2017	2022
11	Програма соціального захисту окремих категорій мешканців м. Кривого Рогу на 2017–2022 роки	2017	2022
12	Програма розвитку та безпеки дорожнього руху в місті Кривому Розі на період 2013 – 2023 років	2013	2023
13	Програма розвитку підприємств міського електротранспорту на 2016 – 2023 роки	2016	2023
14	Програма підтримки об'єднань співвласників багатоквартирного будинку в м. Кривому Розі на 2017–2022 роки	2017	2022
15	Програма розвитку та утримання об'єктів (елементів) благоустрою м. Кривого Рогу на період 2017–2022 років	2017	2022
16	Програма розвитку та утримання житлово-комунального господарства міста на період 2017–2022 років	2017	2022
17	Програма «Теплий дім» щодо виконання заходів з енергозбереження в багатоквартирних будинках для їх співвласників у м. Кривому Розі на 2012 – 2021 роки	2012	2021

Продовження табл. Б.1

1	2	3	4
18	Програма управління комунальним майном територіальної громади м. Кривого Рогу на 2016 – 2023 роки та розрахунковий кошторис витрат міського бюджету для фінансування її заходів	2016	2023
19	Програма розвитку земельних відносин у м. Кривому Розі на 2016 – 2025 роки	2016	2025
20	Програма сприяння розвитку малого та середнього підприємництва в м. Кривому Розі на 2017 – 2021 роки	2017	2021
21	Програма захисту прав дітей та розвитку сімейних форм виховання в м. Кривому Розі на 2016 – 2021 роки	2016	2021
22	Програма фінансової підтримки та розвитку комунального підприємства «Міжнародний аеропорт Кривий Ріг» Криворізької міської ради на 2019 – 2023 роки	2019	2023
23	Програма сприяння розвитку місцевого самоврядування в м. Кривому Розі на 2017–2022 роки	2017	2022
24	Програма перспективного розвитку освіти м. Кривого Рогу на 2019 –2021 роки	2019	2021
25	Програма розвитку фізичної культури і спорту в м. Кривому Розі на 2019 – 2023 роки	2019	2023
26	Програма розвитку культури та мистецтва в м. Кривому Розі на 2015 – 2024 роки	2015	2024
27	Програма фінансової підтримки комунальних засобів масової інформації та комунальних підприємств видавничо-поліграфічної сфери міста на 2013 – 2025 роки	2013	2025
28	Програма відшкодування частини кредитів, що надаються об'єднанням співвласників багатоквартирних будинків та житлово-будівельним кооперативам на впровадження енергоефективних заходів у житловій сфері на 2016 – 2023 роки	2016	2023
29	Програма інформатизації та цифровізації на 2017–2021 роки	2017	2021
30	Програма капітального будівництва об'єктів інфраструктури м. Кривого Рогу на 2019 – 2021 роки	2019	2021
31	Програма розвитку Центру адміністративних послуг «Віза» на 2019 –2021 роки	2019	2021
32	Програма підвищення енергоефективності громадських будівель у м. Кривому Розі, що реалізується в співпраці з Європейським банком реконструкції та розвитку, на 2020–2033 роки	2020	2033
33	Програма реалізації молодіжної політики «Нова генерація Кривого Рогу» на 2021 – 2025 роки	2021	2025
34	Комплексна програма підтримки у 2017 – 2023 роках у м. Кривому Розі учасників антитерористичної операції на сході України та операції об'єднаних сил у Донецькій і Луганській областях, членів їх сімей і сімей загиблих у ході їх проведення	2017	2023
35	Програма поводження з безпритульними тваринами та регулювання їх чисельності в м. Кривому Розі на період 2020–2024 рр.	2020	2024
36	Програма створення страхового фонду документації в м. Кривому Розі на 2021–2025 роки	2021	2025